

**KORONAVIRUKSEN TURVALLISTAMINEN
SUOMALAISESSA PARLAMENTAARISESSA
KESKUSTELUSSA VUOSINA 2020-2021**

Sonja Kouvo
Maisterintutkielma
Valtio-oppi
Yhteiskuntatieteiden ja
filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Sonja Kouvo	
Työn nimi Koronaviruksen turvallistaminen suomalaisessa parlamentaarisisessa keskustelussa vuosina 2020–2021	
Oppiaine Valtio-oppi	Työn tyyppi Maisterintutkielma
Aika Kevät 2023	Sivumäärä 47 sivua
Ohjaaja Mika Ojakangas	
Tiivistelmä <p>Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella keväällä 2020 alkaneeseen koronaviruspandemiaan liittyvää parlamentaarista keskustelua turvallistamisteorian näkökulmasta. Tutkimuksessa selvitetään, millaista turvallistamisen retoriikkaa aiheutta käsittelevissä eduskunnan täysistuntokeskusteluissa ilmentyi. Lisäksi tarkastellaan sitä, kuinka turvallistaminen ja kriisitilanne ilmentyvät puhujien retoriikassa suhteessa tavanomaiseen parlamentaariseen keskustelukulttuuriin. Tutkimusaineistona ovat pöytäkirjat kahdesta eduskunnan täysistuntokeskustelusta, jotka käsitelivät valmiuslain nojalla toimeenpantavia yhteiskunnallisia rajoitustoimenpiteitä. Tutkimuksen teoriapohja nojautuu turvallistamisteorian sekä parlamentaarisen retoriikan käsitteisiin. Tutkimus hyödyntää diskurssianalyysin sekä retorisen analyysin keinoja aineiston tarkastelussa.</p> <p>Aihe on yhteiskunnallisesti tärkeä, sillä koronaviruspandemian vuoksi asetetut rajoitustoimenpiteet vaikuttivat kansalaisten elämään merkittävästi useiden kuukausien ajan negatiivisesti. Rajoitustoimenpiteillä oli lisäksi pitempiaikaisia vaikutuksia, jotka ilmentyivät esimerkiksi terveydenhuollon hoitojonojen pidentymisenä, mielenterveysongelmien lisääntymisenä sekä yritysten taloudellisina vaikeuksina. Demokratian periaatteiden toteutumisen kannalta on oleellista, että koronavirukseen liittyvien rajoitustoimenpiteiden asettamiseen johtanutta parlamentaarista keskustelua arvioidaan tieteellisin perustein. Tutkimukseni loppupäätelmiin nojautuen, koronaviruspandemiaan liittyneen turvallistamisen retoriikan voidaan katsoa edesauttaneen valmiuslain nojalla tehtyjen rajoitustoimenpiteiden parlamentaarista toimeenpanoa Suomessa. Tutkimusaineistosta ilmenee, kuinka täysistuntokeskusteluiden puheenvuoroissa rajoitustoimenpiteiden asettamista perusteltiin erilaisille, laajoilla yhteiskunnallisilla vaikutuksilla, mikä on tyypillistä turvallistamisteorian mukaiselle käsitteiden turvallistamiselle.</p>	
Asiasanat turvallistaminen, koronaviruspandemia, parlamentaarinen retoriikka	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuskysymys.....	3
1.2	Tutkimusaineisto.....	4
1.3	Aiempi tutkimus	5
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	7
2.1	Parlamentaarinen retoriikka.....	7
2.1.1	Puhetekoteoria	9
2.2	Diskurssianalyysi	10
2.3	Turvallistamisteoria.....	11
2.3.1	Turvallistaminen käytännön politiikassa	14
2.4	Terveysturvallisuus	17
3	KORONAPANDEMIAN YHTEISKUNNALLISET VAIKUTUKSET.....	19
3.1	Koronavirus ja päätöksenteko.....	19
3.2	Rajoitustoimet ja yhteiskunnalliset vaikutukset Suomessa	20
4	ANALYYSI	24
4.1	Talousretoriikka	25
4.2	Terveysretoriikka	27
4.3	Resilienssiretoriikka.....	30
4.4	Lainsäädäntöretoriikka	34
4.5	Yhteenvedo.....	35
5	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	39
	LÄHTEET	44

1 JOHDANTO

Tässä tutkielmassa tarkastellaan koronaviruspandemiaa koskevaa parlamentaarista debattia Suomessa turvallistamisteorian näkökulmasta. Tarkoituksena on tutkia sitä, kuinka koronavirusta ja siitä aiheutunutta pandemiaa on pyritty turvallistamaan retorisin keinoin ja kuinka tämä on ilmentynyt eduskunnassa käydyissä täysistuntokeskusteluissa. Tutkimuskysymyksiäni ovat 1) Kuinka turvallistaminen ilmenee eduskunnan täysistuntokeskusteluissa koronaviruspandemiasta puhuttaessa? 2) Kuinka turvallistaminen ja kriisitilanne ilmentyvät suhteessa tavanomaiseen parlamentaariseen keskustelukulttuuriin? Tutkimus on toteutettu retorisen analyysin keinoin ja sen aineistona toimivat eduskunnan täysistuntokeskusteluiden pöytäkirjat keväältä 2020 sekä syksyltä 2021. Pöytäkirjat on tarkoituksellisesti valittu eri vuosilta, jotta retoriikan mahdollinen muutos olisi mahdollista havaita. Tutkimuksen kannalta on mielekästä vertailla, onko puhujien käyttämä retoriikka mahdollisesti muuttunut jotenkin tämän, miltei puolentoista vuoden, ajanjakson sisällä. Tutkimus nojautuu teoreettisen viitekehyksen osalta parlamentaarisen retoriikan käsitteeseen sekä turvallistamisteorian lähtökohtiin politiikan tutkimuksen kentällä. Parlamentaarisen retoriikan käsitteen yhdistäminen tutkimusaiheeseen on luontevaa, sillä koronaviruspandemiaa koskevien rajoitustoimenpiteiden asettamisesta sekä muuttamisesta päätettiin eduskunnassa ja päätöksiä edelsi parlamentaarinen keskustelu. Tutkimusanalyysissa hyödynnetään retorista analyysia sekä diskurssianalyysin käytänteitä. Tutkielma etenee johdannon kautta teoreettiseen viitekehykseen, jossa avataan tutkimuksen kannalta tärkeitä käsitteitä, kuten parlamentaarista retoriikkaa sekä turvallistamisteorian lähtökohtia. Kolmannessa luvussa taustoitetaan koronapandemian aiheuttamaa yhteiskunnallista kriisitilaa sekä sen aikaista keskustelukulttuuria. Lisäksi luvussa pohjustetaan niitä rajoitustoimia, joista eduskunta kokoontui päättämään täysistuntoihin keväällä 2020 sekä syksyllä 2021.

Tutkielman perusteltavuus pohjautuu aiheen yhteiskunnalliseen merkittävyyteen koronapandemian laaja-alaisen vaikutusten myötä sekä parlamentaaristen prosessien läpinäkyvyyden lisäämiseen. Koronaviruspandemia on tämän tutkimuksen

kirjoitushetkellä kestänyt lähes kolme vuotta ja vaikuttanut laaja-alaisesti yhteiskuntaan ympäri maailman. Pandemia on uutisaiheena hallinnut mediatilaa ja nostanut monissa maissa kysymyksiä erilaisiin uhkiin varautumisesta. Suomessakin on havahduttu tarkastelemaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa kriisinkestävyyden näkökulmasta sekä pohtimaan myös maamme päätöksentekokykyä kriisin keskellä. Tutkimusaiheeni on ajankohtainen, sillä koronaviruspandemian käännteet ovat vielä kansalaisilla tuoreessa muistissa ja koronaviruksen leviämisen ehkäisemiseen liittyvien rajoitustoimenpiteiden aiheuttamat kerrannaisvaikutukset näkyvät yhä useilla aloilla, kuten terveydenhuollossa sekä yrityksissä. Toisaalta kolmen vuoden pituinen tarkastelujakso tarjoaa jo laajempaa näkökulmaa kriisin vaiheisiin, jolloin tutkimusaineiston tulkitseminen on tutkijan kannalta vaivattomampaa.

Koronaviruspandemia on aiheuttanut merkittäviä haasteita suomalaiselle yhteiskunnalle niin terveyden, talouden kuin sosiaalisenkin sektorin näkökulmasta. 13. maaliskuuta 2020 hallitus totesi yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa ja myöhemmin myös valmiuslaki otettiin käyttöön tilanteen helpottamiseksi. (Eduskunta, 2022a) Lisäksi terveydenhuollon työntekijät ovat joutuneet entistä raskaampien työtaakkojen kantajiksi koronavirukseen sairastuneiden potilaiden hoidossa. Sosiaali- ja terveystalouden kriisi ei rajoitu vain koronapandemian akuuttiin vaiheeseen, sillä pandemia on kasvattanut hoitovelkaa kovalla vauhdilla. Koronarajoitukset ovat vaikuttaneet henkilökohtaisella tasolla sosiaalisiin suhteisiin ja koetelleet ihmisten henkistä kantokykyä. Mielenterveysongelmat ja yksinäisyys sekä nuorten tilanne ovat puhuttaneet sosiaalisia vahinkoja pohdittaessa. Koronapandemian aikana käyttöön otetut valmiuslain poikkeustilapäätökset ovat olleet monilta osin poikkeuksellisia. Tutkimukseni avulla haluan selvittää, miksi juuri koronaviruspandemia on saanut päättäjät tekemään tämänkaltaisia toimenpiteitä kansalaisten suojelemiseksi. Pysin löytämään käytetystä retoriikasta tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet koronavirukseen suhtautumiseen. Tutkimukseni antaa mahdollisuuden tarkastella poliittista päätöksentekoa ja sen vaikutuksia objektiivisesti. Laajan turvallisuuden käsite on politiikan tutkimuksen kentällä hyvin tunnustettu tekijä yhteiskunnan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja turvallisuuden kannalta. Turvallistamisen keinot ovat tiiviisti yhteydessä laajaan turvallisuuskäsitykseen ja niiden tunnistaminen koronaviruspandemiaan liittyvästä parlamentaarisesta keskustelusta on yhteiskunnallisesti kiinnostavaa. Retorisen vaikuttamisen salaisuus on juuri siinä, että sen olemassaoloa ei usein tunnusteta kuulijan toimesta. Vaikuttamiskeinojen tunnistaminen ja näkyväksi tekeminen auttavat kuulijaa kriittisen perspektiivin luomisessa suhteessa yleiseen poliittiseen keskusteluun.

1.1 Tutkimuskysymys

Ottaen huomioon koronaviruspandemian aikana käyttöön otetut poikkeukselliset rajoitustoimet sekä muut yhteiskunnalliset vaikutukset, on päätösten takana olleen parlamentaarisen prosessin luonnetta hyvä tutkia. Yhteiskunnan poikkeustila ja siihen liittyvät lakimuutokset luovat mahdollisuuden puoluepoliittiselle sekä muihin agendaan perustuvalle vaikuttamistyölle, jonka tunnistaminen on vaikeampaa kriisitilanteelle ominaisessa sumuisessa keskustelukulttuurissa. Tutkimuksessani olen kiinnostunut Suomessa asetettujen rajoitustoimien päätöksentekoprosessiin liittyvistä retorisisista vaikuttamiskeinoista sekä siitä, miten rajoituspäätösten tarpeellisuutta on pyritty perustelemaan kansalaisille. Tutkimukseni tarkastelee diskurssianalyysin kategoriaan sijoittuvan retorisen analyysin keinoin erityisesti kahta kysymystä; millaisia retorisen vakuuttamisen keinoja parlamentaarisessa keskustelussa nähtiin turvallistamisen näkökulmasta sekä voidaanko ajallisessa kontekstissa nähdä muutoksia puhe-tekosten sisällön suhteen?

Tutkimusanalyysissä on lisäksi käytössä vertaileva ote aineistoon sisältyvien kahden pöytäkirjatekstin välillä. Aineisto antaa mahdollisuuden nähdä, kuinka puhetekosten sisältö ja turvallistamisen ilmentyminen muuttui keväästä 2020 syksyyn 2021, vai tapahtuiko muutosta retorisella tasolla ollenkaan? Poliitiikan tutkimuksen puhetekoteoria tukee osaltaan tutkimuksen teoreettista tартtumapintaa ja antaa keinoja retoristen vaikuttamistapojen määrittelyyn. Koska aineisto sijoittuu parlamentaariseen kontekstiin, tarkastelen tutkimusanalyysissä osaltaan sitä, kuinka tavanomaiset parlamentaariset asetelmat näyttäytyivät kriisitilanteen aikana eduskunnan täysistunnossa. Hallituksen ja opposition välinen jakolinja sekä puoluepolitiikan ilmentyminen aineistossa on retorisen työskentelyn kannalta mielenkiintoista. Pyrin selvittämään, millaisia keinoja puhujat käyttävät vakuuttaakseen yleisönsä ja peilaan näitä keinoja turvallistamisteorian eri ulottuvuuksiin. Lisäksi tutkin sitä, miten mahdollinen turvallistamisen prosessi on edennyt käytetyissä puheenvuoroissa ja niiden perusteella tehdyissä yhteiskunnallisissa päätöksissä. Turvallistamista on kuvattu prosessimaisena ja etenevänä kehityskulkuna, joka päättyy turvallistetun käsitteen syntymiseen. Olen kiinnostunut siitä, onko eduskunnan päätöksenteossa ja kansanedustajien puheenvuoroissa nähtävissä selkeää kehityskaarta kohti turvallistettua koronaviruksen käsitettä.

1.2 Tutkimusaineisto

Käytän tutkimuksessani aineistona kahta eduskunnan täysistuntokeskustelusta kirjoitettua pöytäkirjaa. Ensimmäinen pöytäkirjoista on täysistunnosta, joka pidettiin 18. maaliskuuta 2020. Istunto on järjestetty juuri ennen historiallista päätöstä Uudenmaan rajan sulkemisesta epidemiatilanteen hillitsemiseksi. Keskustelua käytiin aikana, joka sisälsi paljon yhteiskunnallisia jännitteitä sekä epävarmuutta. Moni kansalainen koki turvattomuutta ja olimme yhteiskuntana uuden, tuntemattoman uhan edessä. Samaan aikaan uutiset muista maista kertoivat karua kieltä siitä, miten koronavirustilanne voi vaikeutua nopeasti ja aiheuttaa esimerkiksi vakavan terveydenhuollon kriisin. Keskustelun ajoitus ja sen pohjalta tehtyjen päätösten historiallisuus ovat syitä, miksi olen valinnut tutkimusaineistokseni tämän täysistuntopöytäkirjan keväältä 2020. Toinen aineistooni sisältyvä eduskunnan täysistuntopöytäkirja on päivätty 7. syyskuuta 2021. Halusin löytää kevään 2020 täysistunnon pöytäkirjan vastapariksi sellaisen keskustelun, joka mahdollistaisi parlamentaarisen retoriikan vertailun ja analyysin mahdollisimman hyvin. Päädyin valitsemaan keskustelun syksyltä 2021, jolloin suhtautuminen koronavirusepidemiaan oli jo muuttunut monessa suhteessa. Suurimpana tekijänä erilaiseen suhtautumiseen on ollut hyvän rokotekattavuuden saavuttaminen sekä jo opitut keinot koronaviruksen leviämisen hallitsemiseksi. Toki Suomen sisäinen epidemiatilanne on ollut edelleen aktiivinen ja sairastumisia sekä kuolemia on ilmennyt. Pitkä aika epidemian varjossa sekä rokotteiden tuoma suoja ovat kuitenkin vaikuttaneet yhteiskunnallisten toimijoiden suhtautumiseen koronavirusepidemian hoitoon. Näin ollen syksyllä 2021 käydyssä täysistunnossa käydyin keskustelun sävyissä ja sisällössä on jo kuultavissa erilaisia äänenpainoja.

Aineiston valintaa on tutkimuksessa ohjannut parlamentaarisen päätöksenteon malli, jossa hallituksen tekemät esitykset sekä lakimuutokset ohjataan myös poikkeustilanteissa eduskunnan keskusteltaviksi ja päätettäviksi. Täysistuntokeskustelut litteroidaan kunkin täysistunnon ajalta kokonaisuudessaan ja niistä käyvät ilmi kaikkien paikalla olleiden kansanedustajien puheenvuorot sekä retoriset nyanssit. Halusin tarkastella analyysissäni juuri parlamentarisessa kontekstissa käytettyjä puheenvuoroja, sillä poikkeusoloihin liittyvät lakimuutokset vaativat Suomen perustuslain mukaisesti eduskunnan hyväksynnän. Ennen päätöksentekoa tapahtuva keskustelu on tärkeä politiikan tekemisen paikka, jossa omia mielipiteitä perustellaan laajalle yleisölle, erityisesti päättäjän tai puolueiden omalle äänestäjäkunnalle. Poliittisen päätöksenteon prosessin läpinäkyvyys on demokraattisessa yhteiskunnassa elintärkeää ja sen vuoksi poikkeustilalakiin liittyvän keskustelun sisältöä on mielekästä tarkastella retorisen analyysin ja politiikan tutkimuksen keinoin.

1.3 Aiempi tutkimus

Koronavirukseen liittyvää retoriikkaa on ehditty tutkia jo useiden eri tahojen puolesta. Aihealue on tutkimuksellisesti erittäin kiinnostava, sillä sen vaikutukset ihmisten elämään ja globaaliin järjestelmään ovat olleet suuria. Koska pandemian vaikutusalue on niin laaja, on erilaisia tutkimustöitä tehty useiden eri tutkimusalojen sisällä. Koronaviruspandemiaa on tutkittu esimerkiksi talouden, terveyden, turvallisuuden ja media-tutkimuksen kentällä. Poliittikan tutkimuksessakin aiheeseen on otettu kantaa ja artikkeleita tai muita julkaisuja löytyy myös parlamentaarisen päätöksenteon retoriikkaan liittyen.

Tom Louwerse (2021) on tutkinut opposition aseman muutosta koronapandemian aikana neljän eri valtion näkökulmasta. Parlamenttikeskusteluihin perustuvassa tutkimustyössään hän käsittelee Saksan, Israelin, Alankomaiden sekä Yhdistyneen kuningaskunnan oppositiopoliitikoiden mielipiteiden muutosta koronapandemian edessä. Hän toteaa kvantitatiivisiin metodeihin nojaten, että opposition osoittama myötätunto hallitusta kohtaan lisääntyi kaikissa neljässä valtiossa koronaviruspandemian alussa keväällä 2020. Pandemiatilanteen jatkuessa myötätunnon määrässä nähtiin niin ikään selvää, jatkuvaa laskua kaikissa neljässä tarkastelun kohteena olleessa valtiossa. Sarah Engler (2021) taas on tarkastellut koronapandemiaan liittyvien käytäntöjen vaihtelua Euroopan alueella omassa julkaisussaan. Engler huomioi tekstissään demokraattisten ja autokraattisten valtioiden eroja korona-ajan päätöksenteossa. Hän kirjoittaa raskaiden koronarajoitusten ilmentävän parlamenttien halua käydä vaihtokauppaa kansanterveyden ja perustavanlaatuisen demokraattisten arvojen kesken. Tällä Engler (2021) viitanee koronarajoitusten laajuuden haastavuuteen oikeudellisesta ja hallinnollisesta näkökulmasta ja edellä mainittujen tulkintojen venyttämiseen kansanterveyden turvaamiseksi.

Myös Suomessa tutkijayhteisöt ovat laatineet selvityksiä ja raportteja viranomaisten pyynnöstä. Suomalaisen Tiedekatemian kokoaman asiantuntijaryhmän kannanotto (2021) ilmaisee tiedeyhteisön jäsenten mielipiteen korona-ajan opeista suomalaiselle kriisinkestävyydelle. Tekstissä tuodaan esiin suomalaisen yhteiskunnan onnistumisia ja epäonnistumisia pandemian aikana. Lisäksi sen tarkoituksena parantaa varautumista tuleviin yhteiskuntaa kohtaaviin kriiseihin. Raportissa todetaan, että yhdenvertaisuuden takaaminen suomalaisessa yhteiskunnassa on tärkeää myös kriisin keskellä, sillä tämänkaltaiset poikkeustilat vaikuttavat negatiivisimmin niihin, jotka ovat jo valmiiksi heikommassa yhteiskunnallisessa asemassa. Lisäksi asiantuntijat peräänkuuluttivat koronavirukseen liittyvän disinformaation estämistä sekä kriisiviestinnän parantamista.

Koronapandemiaa koskevaa tutkimustyötä on jo ehditty tehdä runsaasti, erityisesti pandemian aikana tehdyistä päätöksistä ja vallinneista oloista. Tulevaisuuden tutkijoiden tehtäväksi jää tarkastella pandemian pitkäaikaisempia vaikutuksia yhteiskuntien, yhteisöiden ja yksilöiden elämään.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Parlamentaarinen retoriikka

Demokraattisen valtion poliittisen keskustelun ytimessä on poliittisten päättäjien parlamentaarinen debatti. Suomessa tämän keskustelun keskeisin areena on eduskunnan istuntosali sekä siellä pidettävät puheenvuorot. Istuntosalissa pidettävissä puheenvuoroissa puhujilla on mahdollisuus vakuuttaa kanssapuhujat sekä yleisö omista kannoistaan. Yleisönä toimivat sekä muut kansanedustajat, että istuntoa paikan päällä tai vastaanottimien ääressä seuraavat kansalaiset. Usein poliitikoiden puheesta on kuultavissa sävyeroina se, mille yleisölle he pyrkivät kulloinkin puhumaan. Sanavalinnat ja puheen konteksti tuottavat mielikuvia ja pyrkivät muokkaamaan kuulijan käsityksiä keskustelunaiheena olevasta asiasta. On vaikeaa määritellä sitä, mitkä osat tai sanavalinnat päättäjien puheista ovat poliittisesti virittyneitä tai muuten tahallisesti valittuja. Debattia käydään joskus myös siitä, mitkä asiat kuuluvat *poliittisiin* ja mitkä taas *epäpoliittisiin*. (Wiesner, 2017, 4) Poliittisina pidetään aiheita, jotka kuuluvat keskustelun ja poliitikoiden säätelyn piiriin. Epäpoliittiset aiheet taas ovat luonteeltaan sellaisia, etteivät ne sovellu tämänkaltaiselle areenalle. Ne voivat esimerkiksi liian arkaluontoisia tai eksistentiaalisia valtion olemassaolon ja yhteiskunnan kannalta.

Kyösti Pekonen (2011) on tutkinut suomalaisen parlamentin puhekulttuuria ja parlamentaarisen vaikuttamisen tapoja. Hän luonnehtii kansanedustajien puheita eduskunnan täysistuntosalissa ”edustukselliseksi puheeksi”, jossa puhuja edustaa kansalaisia ja pyrkii toteamaan asioiden todellisen tilan. Pekonen (2011) toteaa, että täysistuntosalissa puhujalta vaaditaan esiintymistaitoa ja asiat usein kärjistyvät, sillä julkisuus vaikuttaa puhujien käytökseen ja retoriikkaan. Parlamentissa puhuessaan poliitikot pääsevät puhuttelevaan omaa kuulijakuntaansa ja vaikuttamaan kuulijoiden

mielipiteisiin sekä omaan suosioonsa. Nykyaikainen parlamentaarinen järjestelmä on tarjonnut ratkaisuja ihmiskunnan aiemmin kovin väkivaltaiseen historiaan. (Perelman, 1979, 66) Vuosisatojen ajan ihmiset ratkaisivat valtajärjestystä sekä erilaisia ongelmia väkivallan avulla, mutta parlamentaarinen järjestelmä sekä retoriikan käyttäminen ovat johtaneet rauhallisempaan ajanjaksoon ihmiskunnan historiassa. Mielipiteisiin vaikuttaminen retoriikan avulla on yksi vallankäytön keino, ja tähän kykenevät yksilöt omaavat sosiaalisesti merkittävää valtaa suhteessa muihin, kuten Perelman (1979) toteaa.

Parlamentaarinen ja poliittinen retoriikka voidaan perustellusti erottaa muista retoriikan aloista erityislaatuisuutensa vuoksi. Kari Palonen ja Hilikka Summa (1996) jaottelevat poliittisen retoriikan pysyvien rakenteiden, kuten poliittisten instituutioiden (**polity**), poliittisten ohjelmien (**policy**), vallan käytön tapojen (**politicking**) ja valtamahdollisuuksien (**politization**) toiminnallisiin käsitteisiin. Näitä käsitteitä poliittinen toimija voi käyttää omien tavoitteidensa mukaisesti. Politisaatiolla (**politization**) Palonen ja Summa (1996) tarkoittavat prosessia, jossa kysymyksestä tai aiheesta tulee poliittisen päätöksenteon ja arvioinnin alainen. Retoriikan tutkimusala on muokkautunut vuosisatojen saatossa, ja sen alle on ilmestynyt tarkentavia alakäsitteitä. Nykypäivänä retoriikan olemassaolo ja vaikutusvalta tunnistetaan tieteentekijöiden parissa laajasti. Median, päättäjien, viranomaisten sekä muiden yhteiskunnallisten toimijoiden tuottaman retoriikan vaikutukset ovat merkittäviä ja vaikuttavat ihmisten käyttäytymiseen sekä mielipiteisiin.

Kari Palonen (2018) kirjoittaa, että parlamentaarinen politiikka on erottamattomasti sidoksissa puhumiseen ja retoriikkaan, erityisesti pro et contra-argumenttien esittämiseen. Hän lisää, että politiikan tekeminen parlamentaarisella tavalla ei ole aina sidoksissa parlamentteihin instituutioina. Sen sijaan myös parlamentaaristen instituutioiden ulkopuolella on mahdollista tehdä parlamentaarista politiikkaa silloin, kun useat toimijat käsittelevät mielipiteidensä eroavaisuuksia parlamentaaristen periaatteiden mukaisesti. Debatti on yksi politiikan tekemisen muoto ja sen rooli parlamentaarisen politiikan osana on tärkeä, jotta agendalla olevien kysymysten eri puolia voidaan punnita monilta eri näkökannoilta. (Palonen, 2018, 76) Poliittisen debatin käyminen on demokraattisten valtioiden päätöksenteon ydintä, sillä se mahdollistaa mielipiteiden eroavaisuuksien esiintuomisen ja harkitun päätöksenteon toimintatavan. Poliitikot usein korostavatkin poliittisten päätösten olevan kompromisseja, joissa mikään osapuoli ei yksin voi sanella päätöksenteon pelisääntöjä. Eduskunnan täysistuntojen puheenvuorot ja siellä esiintyvä turvallistaminen tapahtuvat tässä Palosen määrittelemässä kontekstissa. Poliittisiksi teoiksi ja performansseiksi määritelty politiikointi voidaan nähdä kevyempänä versiona turvallistamisesta. Kun politikoinnin

tavoitteena on tuoda jokin asiakysymys poliittiseen keskusteluun, vie turvallistamisen prosessi tämän vielä pidemmälle pyrkimällä luomaan poliittisista kysymyksistä yhteiskunnallisia uhkia.

2.1.1 Puhetekoteoria

Puhetekoteoria on politiikan tutkimuksen käsite, joka viittaa aktiiviseen vaikuttamiseen puheen ja retoriikan avulla. Puheteot ovat osa sosiaalista kanssakäymistä, jossa kuulija ja puhuja tai kirjoittaja ovat osapuolina. Puheteoilla viitataan niihin merkityksiin, joita ihmiset pyrkivät välittämään toisilleen sanojen kautta, näitä ovat muun muassa kehotukset, varoitukset tai lupaukset. (Green, 2021) Puheaktiteoriaa on kehitetty aktiivisesti 1900-luvun puolivälistä alkaen ja se on lisännyt ymmärrystä puheesta ja tekstistä todellisuutta tuottavana toimijana sen sijaan, että aiemmin niiden ajateltiin lähinnä kuvaavan vallitsevaa todellisuutta, kuten Green (2021) toteaa. J.L. Austin on kehittänyt puhetekoihin liittyvää teoriaa omassa kirjallisuudessaan 1900-luvun puolivälissä. Hän piti teorian kannalta tärkeänä, että totuuteen perustuvat puheteot erotetaan performatiivisista puheteoista, joiden hän ei katsonut pohjautuvan totuudenmukaisuuteen. (Austin, 1975, 454) Lokutiivinen puheteko (**locutionary act**) viittaa siihen käytännön toimintaan tai kielioppiin, jossa puhuja tai kirjoittaja viestii kuulijalle omaa sanomaansa. Illokutiivinen puheteko (**illocutionary act**) taas viittaa siihen merkitykseen, joka puhujan puheteon myötä välittyy kuulijalle. Tämä voi olla tilanteesta riippuen esimerkiksi lupaus, kiitos tai mielipide. (Austin, 1975, 455) Puhetekoja voidaan nähdä kaikkialla ihmisten välisessä kanssakäymisessä, mutta parlamentaarisesti tarkasteltuna ne kiteytyvät poliitikoiden puhetekoihin, joilla viestitään kansalaisille erilaisia merkityksiä. Kansalaiset pystyvät omalta osaltaan viestimään päättäjien ja poliitikoiden suuntaan, joten puhetekoja tapahtuu myös vastavuoroisesti. Tähän yhteiskunnalliseen puhetekojen kokonaisuuteen osallistuvat lisäksi eri alojen viranomaiset sekä asiantuntijat.

Puhetekojen rooli turvallistamisessa on tärkeä, sillä ne toimivat työkaluina tavoitteen saavuttamisessa. Puhetekojen edellytys onnistua turvallistamisen prosessissa riippuu monista tekijöistä ja lisäksi on muita edellytyksiä, joiden tulisi täytyä. Ensiksi turvallistettavan aihekysymyksen on edustettava perustavanlaatuista uhkaa yhteisölle ja vaadittava ehkäiseviä toimenpiteitä. Toiseksi turvallistamista harjoittavan tahon on omattava riittävä auktoriteetti, jotta hänen viestinsä asian uhkaavasta luonteesta olisi uskottava. Lisäksi asiakysymysten esittäminen uhkaavina on helpompaa, mikäli niihin yhdistetään uhkaa tai vaaraa historian aiempien vaiheiden myötä. (Peoples, Vaughan-Williams, 2015, 96) Retorisen vaikuttamisen kirjo on laaja ja puheteot ovat vaikuttamisen taidetta, jotka muokkaavat käsityksiämme.

Juha Vuori (2017) käsittelee Niin&Näin- lehdessä julkaistussa artikkelissaan turvallistamista puhetekojen kautta. Hän kuvailee tekstissään osuvasti turvallisuuden ja turvattomuuden suhdetta sekä sitä, kuinka asiakysymykset eivät ilmesty poliittisiin pöytiin tyhjästä vaan yhteiskunnallis- poliittisten prosessien kautta. Vuori nostaa esiin kansallisen turvallisuuden käsitteen (**national security**) sekä sen syntyhistorian kytkökset Yhdysvalloissa ilmenneeseen tarpeeseen kollektiivisen, kansakuntaa kohtaan uhan määrittelyyn. Kansalliseen turvallisuuteen on sittemmin viitattu usein poliittisessa päätöksenteossa, esimerkiksi Irakin sodan yhteydessä. Pelko on poliittisen toimijoiden kannalta hyödyllinen tekijä ja silloin valtaa annetaan helposti yksinkertaisia ratkaisuja tarjoaville sekä vastakulttuurisille ryhmille, kuten Vuori (2007) kirjoittaa.

2.2 Diskurssianalyysi

Diskurssianalyysi on yksi kielenkäyttöä tarkastelevista tutkimuksellisista näkökulmista. Se tutkii kielenkäyttöä ja analysoi, kuinka sosiaalista todellisuutta tuotetaan tämän avulla. Diskurssianalyysi ei tulkitse kielenkäyttöä suorina mielipiteinä tai heijastuksina puhujan tai kirjoittajan ajatusmaailmasta. Sen sijaan se on kiinnostunut niistä tavoista, joilla keskustelussa olevia asioita tehdään ymmärrettäväksi kuulijalle. (Jokinen, Juhila & Suoninen, 1999, 18–19) Kielenkäytön valinnat siis tuottavat merkityksiä ja pyrkivät luomaan yhteistä todellisuutta puhujan sekä kuulijan välillä. Tämän todellisuuden luomiseksi vaaditaan erilaisia perustelumenetelmiä, joita puheissa ja teksteissä käytetään. Yhteiskuntatieteiden parissa diskurssianalyysi tarkoittaa tutkittavan asian tai ilmiön tarkastelua laajemmassa, yhteiskunnallisten rakenteiden ja merkitysten kokonaisuudessa. Retoriikkaa tutkittaessa diskurssianalyysi ottaa huomioon esimerkiksi puhujan asemaan, retorisiin keinoihin sekä argumentaatorakenteeseen liittyviä ilmentyvyyksiä. (Palonen & Summa, 1996, 103) Parlamentaarista ja poliittista puhetta tutkittaessa vallankäytön ilmentymät sekä puhujan sidonnaisuudet korostuvat tutkijan näkökulmasta. Kriittinen diskurssianalyysi on tutkimusote, joka keskittyy yhteiskuntatieteissä vallan ja valtasuhteiden analysointiin. Se on tutkimuksellinen näkökulma, jonka tarkoituksena on löytää kielenkäyttäjän sidonnaisuuksia ja ajattelutapoja esimerkiksi ideologioihin liittyen. (Palonen & Summa, 1996, 105)

Diskurssianalyysi ei siis pyri nimeämään asioiden ja ilmiöiden syitä vaan niitä tapoja, joilla puhuja tai kirjoittaja käyttää kieltä. (Jokinen ym., 1999, 18) Retorinen analyysi voidaan sijoittaa metodologisella kentällä sujuvasti diskurssianalyysin käsitteen alaisuuteen. Diskurssianalyysi itsessään ei ole tarkkarajainen tutkimusmetodi vaan

ennemminkin tutkimuksellinen näkökulma, joka tarjoaa työkaluja kielenkäytön luomien merkitysten tutkimiseen.

2.3 Turvallistamisteoria

Turvallistamisella tarkoitetaan tekoja, jotka muokkaavat jostakin aiheesta turvallisuuskysymyksen, jolloin siitä tulee poliittisesti luonteeltaan erityinen. Turvallistetut asiat tai ilmiöt katsotaan luonteeltaan niin tärkeiksi, että ne nostetaan tavallisen politiikan yläpuolelle retorisin keinoin. Turvallistettu käsite nähdään perustavanlaatuisena uhkana yhteiskunnalle ja sen vaikutusten hillitsemiseksi on tehtävä toimenpiteitä poliittisin keinoin. (Buzan, Waever & de Wilde, 1998, 23) Turvallistamisen käsitteen pioneereja tutkimuksen parissa ovat Kööpenhaminan koulukunnan tutkijat, kuten Barry Buzan ja Ole Waever. Turvallistaminen voidaan ajatella prosessina, jossa mistä tahansa käsitteestä voidaan muokata **turvallistettu**. Aluksi käsite on epäpoliittinen, eli siitä ei keskustella poliittisessa päätöksenteossa tai yhteiskunnassa laajemmin. Seuraava askel on käsitteen politisointi, jolloin käsite nostetaan poliittiseen keskusteluun ja se vaatii myös julkisen päätöksenteon sekä hallinnon toimia. Viimeisessä vaiheessa käsite muuttuu turvallistetuksi, mikä tekee siitä uhan ja oikeuttaa vastatoimet poliittisten päättäjien ja valtion hallinnon taholta. (Buzan ym., 1998, 24) Turvallistamisen kohteena olevaa uhkaa vastaan tehdyt toimet on helpompi perustella kansalaisille, sillä yhteinen uhka yhdistää ihmisiä ja muokkaa heidän mielipiteitään. Turvallistamista voivat toteuttaa useat eri toimijat, kuten viranomaiset, päättäjät tai muuten yhteiskunnallisesti arvostetut henkilöt. Esimerkkejä useissa yhteiskunnissa turvallistetuista aiheista ovat muun muassa maahanmuutto sekä ilmastonmuutos. Molempien on perusteltu aiheuttavan vakavaa ulkoista uhkaa, mikäli ilmiöitä ei pyritä säätelemään lakien ja prosessien avulla.

Turvallistaminen on nimensä mukaisesti yhteiskunnan turvallisuuden alalle sijoitettava käsite, joka tarkastelee turvallisuuden kokemuksen laajentumista yhteiskunnan eri sektoreille. Kyse on siis siitä, mitkä asiat määritellään turvallisuuskysymyksiksi ja millaisia vaikutuksia turvallisuuden käsitteen laajentumisella voi olla. (Peoples & Vaughan-Williams, 2015, 92–93) Turvallistamisen tarkoituksena on osoittaa, että asiassa tai ilmiössä on kyseessä jotakin niin poikkeavaa ja mahdollisesti uhkaavaa, että se vaatii vastatoimenpiteitä. Turvallistamisen prosessia on kuvailtu myös ”politisation äärimmäiseksi versioksi”, kuten Buzan ym. (1998) luonnehtivat. He täsmentävät, kuinka turvallistamisen prosessi etenee vaiheittain ja poliittisen keskustelun ulkopuolella olevista aiheista tai ilmiöistä muokataan yhteiskunnallisesta eksistentiaalisia. Mikäli asia koetaan turvallisuusnäkökulmasta tärkeämmäksi kuin muut, voidaan se

tämän jälkeen siirtää erityisen poliittisen keskustelun ja päätöksenteon sektorille. Tämä tapahtuu turvallistamistekojen (**securitizing move**) avulla, joihin kuuluvat esimerkiksi retoriset valinnat aiheen yhteydessä. Puheaktit eli retoriset teot ovat olennainen osa tätä prosessia, jossa asioista tai ilmiöistä muokataan turvallisuuskysymyksiä. Turvallistettuihin kysymyksiin vastaamiseksi voidaan oikeuttaa normaalista poikkeavia toimenpiteitä tai päätöksentekoprosesseja. (Buzan ym., 1998,23) Näin ollen päätöksentekijöillä ja viranomaisilla on käytössään laajempi repertuaari toimia, joilla näitä kysymyksiä pyritään ratkaisemaan esimerkiksi lakimuutosten tai rajoitusten avulla. On huomionarvoista, että turvallistamisen prosessi ei tapahdu tyhjiössä, vaan vaatii aina vuorovaikutusta ja sekä aktiivisia tekoja. Turvallistamisen onnistuminen on riippuvainen kolmesta ehdosta, joiden tulee täyttyä turvallistamisen prosessissa. Ensinnäkin vastatoimien oikeutukseen vaaditaan eksistentiaalinen uhka, joka legitimoii toimien käytön. Toinen ehto on, että turvallistamista tekevällä taholla tulee olla tarpeeksi oikeudellista ja poliittista auktoriteettia, jotta asia tai ilmiö kyetään nostamaan aidon turvallisuusuhan asemaan. Kolmanneksi, turvallistettavan aiheen nostaminen tavallisen politiikan yläpuolelle on helpompaa, mikäli siihen liittyy negatiivisia historiallisia mielle yhtymiä. (Peoples & Vaughan-Williams, 96, 2015)

Peoples ja Vaughan-Williams (2015) määrittelevät teoksessaan vastaturvallistamisen (**desecuritization**) käsitettä. Vastaturvallistamisella viitataan siihen prosessiin, jolla turvallistettu asiakysymys voidaan palauttaa takaisin poliittisten kysymysten sektorille. Tavanomaiseen poliittiseen keskusteluun palautettuja kysymyksiä ei nähdä enää yhteiskunnan olemassaolon kannalta kriittisinä ja niistä voidaan käydä poliittista sekä teknistä debattia. Turvallistamisesta puhuttaessa on tärkeää muistaa, että toiminnan jana kulkee molempiin suuntiin, eikä turvallistetun käsitteen asema ole pysyvä. Thierry Balzacq käsittelee turvallistamista tieteellisenä käsitteenä laajasti ja yhdistelee siitä aiemmin luotuja määritelmiä. Balzacq (2011) toteaa turvallistamisen perustan olevan puheteoissa sekä yleisön merkityksessä, joiden avulla turvallistamisen prosessi on mahdollinen. Ilman yleisön hyväksyntää turvallistamista ei tapahdu. Vaikka turvallistamisteot voidaan nähdä aktiivisena toimintana yleisöä kohtaan, on tekojen kohteina olevillakin oma roolinsa ja vastuunsa tässä kehityskulussa. Taitava retoriikka ja auktoriteettien rooli turvallistamistekojen toteuttajina vaikeuttavat kuitenkin yleisön kykyä tunnistaa oma roolinsa turvallistamisen mahdollistajana. Thierry Balzacq (2011) erottaa omassa teoksessaan filosofisen sekä sosiaalisen näkökulman turvallistamista koskien. Filosofisessa näkökulmassa korostuvat puheteokojen merkitykset, retoriikka sekä turvallisuuspuhe. Sosiaalinen näkökulma taas näkee turvallistamisen olosuhteiden myötä tapahtuvana, käytännönläheisempänä prosessina. Molemmille näkökulmille olennaisena tekijänä hän pitää ajoitusta ja sitä kontekstia, jossa turvallistamista tapahtuu. Balzacq (2011) toteaa, että onnistumisen todennäköisyys riippuu osittain siitä, missä yhteydessä turvallistaminen ilmenee, joko sattumalta tai toimijan

valintojen myötä. Hän lisäksi painottaa toimijan sekä yleisön välistä kontaktia turvallistamisen osatekijänä todeten, että turvallistamista toteuttavan toimijan on kyettävä samaistumaan yleisön tunteisiin, tarpeisiin sekä kiinnostuksenkohteisiin. Tämä perustuu siihen, että molemmat osapuolet näkisivät käsiteltävänä olevan asian samalla tavalla ja yhteinen maaperä loisi otolliset olosuhteet yhteiselle näkemykselle.

Turvallisuuteen liittyvät käsitteet voidaan politiikan tutkimuksen sisällä sijoittaa kansainvälisen turvallisuuden kontekstiin. Tämä johtuu siitä, että politiikan tutkimuksessa käsiteltävä turvallisuus eroaa merkittävästi arkielämässä turvallisuudeksi koetusta käsitteestä. Kansainvälisen politiikan kentällä turvallisuus liittyy ennen kaikkea valtopolitiikkaan sekä sotilaallisiin intresseihin. (Buzan ym., 1998, 21) Turvallisuutta ymmärretään kansainvälisesti siis uhkien kautta, sellaisina asioina, jotka uhkaavat valtioiden tai muiden yhteisöiden olemassaoloa. Uhkapuhe on tapa luoda mielikuvia sekä tuottaa perusteluja poliittisille toimille. Tämä sotilaallinen sekä valtiollinen näkökulma on olennainen osa turvallistamisteorian alkuperää, vaikka teoriaa on sittemmin kehitetty myös muidenkin kuin kovan turvallisuuden sektorin aiheiden käsittelemiseksi. Juha Vuori (2004) kuvailee, että kylmän sodan myötä valtioiden intressit ja kansallisen turvallisuuden käsite nostivat profiiliaan kansainvälisessä politiikassa. Kylmän sodan ilmapiiri on voinut osaltaan vaikuttaa laajan turvallisuuden käsitteen yleistymiseen ja suosioon vielä tänäkin päivänä. Turvallisuuden sektorille nousevat käsitteet tai asiat eivät aina päädy sinne tietoisien valintojen seurauksena. Turvallistamista voi siis tapahtua ihmisten toiminnan ja puheiden myötä myös ilman suunniteltuja puhetekoja tai performatiivisuutta. (Balzacq, 2011, 17) Turvallistaminen voi siis olla myös tahatonta, eivätkä kaikki yhteiskunnallisten vaikuttajien sanavalinnat ole tarkkaan harkittuja tai juuri käsitteen muokkaamiseen pyrkiviä. Juha Vuori (2004) taas toteaa artikkelissaan, että turvallisuuspuhe on aina poliittinen valinta, johon liittyy erilaisia intressejä. Sen avulla asiakokonaisuuksia voidaan kehystää ja nostaa muiden aihepiirien yläpuolelle ja mahdollistaa sellaisten toimenpiteiden täytäntöönpanon, joita muuten pidettäisiin oikeuttamattomina tai moraalittomina. Epätavanomaisten toimenpiteiden perustelu turvallistamisen perusteena tuo mieleen ajatuksen siitä, onko turvallistamisesta tullut poliitikoille hyödyllinen työkalu omien intressiensä ajamiseen? Kun kyse on pitkälti asioiden kehystämisestä, voi turvallistamisen piiriin ajautua myös kysymyksiä, joiden ytimeistä ei löydy yhteiskuntaa tai ihmishenkiä uhkaavia piirteitä. Kansalaisten näkökulmasta onkin olennaista katsoa sitä, millaisia asioita turvallistamisen kohteeksi päätyy.

2.3.1 Turvallistaminen käytännön politiikassa

Juha Vuori (2004) toteaa, että yhteiskunnassa tapahtuva liikehdintä, kuten rakenteelliset muutokset, arvojen kyseenalaistaminen tai vakiintuneiden asemien muutokset luovat helposti pelon ilmapiiriä. Pelko yhteiskunnassa altistaa kansalaisia turvallisuuspuheen vaikutuksille, sillä se on voimakas poliittinen työkalu. Turvallistamisen läsnäolo suomalaisessa poliittisessa kulttuurissa on tullut viime vuosina yhä selkeämmin esille. Koko kansakuntaa koskettavat kriisitilanteet, kuten koronaviruspandemia ja Ukrainan sodan lieveilmiöt, ovat lisänneet turvallisuuspuheen määrää suomalaisessa politiikassa. Vuonna 2020 suomalaisille tuli tutuksi terveysturvallisuuden käsite, jolla viitattiin ihmisten henkeä ja terveyttä uhkaavan ilmiön torjuntatoimiin. Muutama vuosi myöhemmin turvallisuuspuhe on siirtynyt energiapolitiikan sektorille ja puhummekin nykyään energiaturvallisuudesta tai jopa ”energiasodasta”. Pelon ilmapiirin vallitessa ihmisten asenteet jyrkentyvät ja asiat usein yksinkertaistuvat kansalaisten mielissä. Turvallisuuspuheessa pelkoa luovan asian tai ilmiön kuvailun vastaparina on useimmiten sellaisten toimien esittäminen, jotka ratkaisisivat ja poistaisivat tämän pelon aiheuttajan yhteiskunnasta. (Vuori, 2017) Ihmisen psykologisia mekanismeja pyritään näin hyödyntämään omien poliittisten intressien saavuttamiseksi. Tähän liittyykin turvallistamisen vaarapotentiaali, jos sitä käytetään poliittisen tai ideologisen hyödyn saavuttamiseksi.

Turvallistamisesta puhuttaessa on mielekästä nostaa esiin myös poikkeustilan käsite. Poikkeustila merkitsee tavallisesta poikkeavaa tilannetta tai olosuhteita, tässä yhteydessä yhteiskunnallisessa kontekstissa tarkasteltuna. Giorgio Agamben (2005) käsittelee poikkeustilan käsitettä omassa kirjallisuudessaan ja kuvailee sen sijaitsevan käsitteenä poliittisen sekä juridisen välimaastossa. Hän painottaa poikkeustilan paradoksaalista luonnetta ja sitä, kuinka sen käyttö on lisääntynyt modernissa poliittisessa päätöksenteossa. Agamben (2005) näkee, että globaalin kansalaissodan (**global civil war**) piirteiden ilmentyminen eri yhteiskunnissa on yksi tekijä poikkeustilan yleistymisen takana. Poikkeustilan avulla pyritään nopeasti ja tehokkaasti vastaamaan vakavaan yhteiskunnalliseen uhkatilanteeseen. Sen käänköpuolena ovat poikkeuksellisten säädösten ja toimenpiteiden vaikutukset kansalaisten elämään, joita ei aina osata riittävästi edes ennakoida. Poikkeustilan puitteissa tehtyjä päätöksiä tulisi harkita riittävästi ja paluu normaalitilanteeseen toteuttaa heti kun se uhka-arvion kannalta on mahdollista. Agamben (2005) tuo esiin, kuinka alun perin väliaikaisiksi tarkoitettujen toimenpiteiden ja lakimuutosten poikkeustilan varjolla jäävät joskus pysyviksi käytännöiksi. Turvallistamisteorian ja poikkeustilan käsitteen yhteys liittyy niiden perimmäiseen olemukseen tavanomaisesta poikkeavana sekä turvaamistoimenpiteiden käyttöönottoa vaativana. Lisäksi molemmat näistä vaativat joko poliittista tai muutoin

auktoriteettista perustelua. Turvallistamisen prosessi tai poikkeustila sekä sitä koskevat toimet eivät kumpikaan tarvitse juridista pohjaa ollakseen legitiimejä. Sitä enemmän ne tarvitsevat toteutuakseen poliittista toimintaa sekä retoriikkaa. Kylmän sodan jälkeisessä maailmassa myös politiikan tutkimuksen käsitteet muokkautuivat uusien olosuhteiden myötä. Turvallisuuden käsitettä alettiin laajentaa tutkijoiden keskuudessa ja yhä useampi asiakokonaisuus mahtuikin uuden käsityksen mukaisesti turvallisuuden sektorille. Tämä laajentuneen turvallisuuskäsityksen ilmaantuminen poliittiseen kulttuuriin on muokannut poliittista päätöksentekoa nykypäivään saakka. Huomionarvoista on myös se, että merkittävä osa näistä turvallisuuden käsitettä laajentaneista tutkijoista oli alkuperältään rauhantutkimuksen alalta tulevia. (Buzan, 2009, 187) Turvallisuuspuheen laajentumaa ei siis voida nähdä yksinomaan yhteiskunnan tai poliitikoiden aikaansaannoksena, sillä tutkijoiden työllä on ollut tähän oma vaikutuksensa. Teoksessaan Buzan (2009) kuvaa tätä kehityskulkua kaavion avulla. Kylmän sodan jälkeinen asevalvonnan tiukentuminen on vaikuttanut turvallisuuden käsitteeseen ja luonut vastakkainasettelua strategisen turvallisuuden (**strategic security studies**) sekä rauhantutkimuksen (**peace research**) koulukuntien välille. Tähän liittyen on noussut esille muun muassa negatiivisen sekä positiivisen rauhan käsitteiden eroavaisuuden merkitys. Kaavion toisessa laidassa laajentuneen turvallisuuskäsityksen alaisuuteen ovat päätyneet esimerkiksi kriittinen turvallisuustutkimus (**critical security studies**), feminismin tutkimussuuntaukset sekä Kööpenhaminan koulukunnaksi kutsuttu turvallisuustutkimuksen joukko (Buzan, 2009, 190). Tämä turvallisuustutkimuksen alalla laajasti vaikuttanut tutkijakunta on lopulta melko pieni osa koko akateemisen maailman osajia. Heillä on kuitenkin ollut laaja vaikutus siihen, kuinka puhumme turvallisuudesta yhteiskunnissa nykypäivänä. Metodologisesta näkökulmasta katsottuna turvallistaminen on tiiviisti sidoksissa puheaktiteoriaan ja sen käytäntöihin. Turvallistamisesta puhuttaessa ei käsitellä vain turvallistamisen prosessia vaan myös sitä, mitkä toimijat kykenevät turvallistamaan asiakysymyksiä, minkälaisia asioita turvallistetaan, ketä varten turvallistamista tehdään sekä miksi näin tapahtuu? Lisäksi turvallisuustutkimus kiinnittää huomiota siihen, minkälaisia seurauksia turvallistamisella on ja minkälaisissa olosuhteissa se tapahtuu. Turvallistaminen on käsitteenä liikkuva, viitaten vastaturvallistamisen käsitteeseen (**desecuritization**) ja siihen, kuinka turvallistetut kysymykset voivat siirtyä laidasta toiseen tällä janalla.

Yhdysvallat on esimerkki yhteiskunnasta, joka arvostaa laajan turvallisuuden käsitettä ja toimeenpanee sen edellytyksiä aktiivisesti poliittisessa päätöksenteossaan. Yhdysvalloissa 11.9.2001 tapahtuneiden terrori-iskujen seuraukset maan johtavien poliitikoiden retoriikkaan näkyvät tänäkin päivänä. Terrori-iskujen seurauksena Yhdysvallat julisti sodan terroristijärjestö Al-Qaidaa vastaan ja vei joukkonsa Afganistanin

maaperälle. Tätä kaikkea perusteltiin kotimaassa retorisin keinoin ja termi ”terrorisminvastainen sota” sai alkunsa. Yhdysvaltojen johdon tarkoituksena oli kitkeä terrorismia ja siihen johtavia kehityskulkuja toisen maan maaperällä. Lisäksi hegemoniaansa puolustavan suurvallan näkökulmasta jotakin oli pakko tehdä, jotta valta-asemaa ei ryhdyttäisi laajemmin kyseenalaistamaan globaalisti. Oren Gross ja Fionnuala Ni Aolain (2013) toteavat, että sanat ovat voimakas väline puhujalle. Valtioiden päättäjät hyödyntävät sanoja vaikuttaessaan eri yleisöihin niin kotimaassa kuin kansainvälisellä areenalla. Retoriikan avulla voidaan ilmentää valtion asemaa, arvoja sekä suhdetta muihin valtioihin. Puheenaiheita kehystetään tiettyihin kategorioihin, jotka muokkaavat päätöksiä ja toimivat ”emotionaalisina filttereinä”, kuten Gross ja Ni Aolain (2013) kirjoittavat. Retoristen vaikuttamiskeinojen ja turvallistamisen kannalta terrorisminvastaisen sodan käsitteen syntyhistoria on kiinnostava. Käsitettä on käytetty toistuvasti sotatoimien oikeuttamisen välineenä Yhdysvaltain sisäpolitiikassa. Ilman tätä retorista työskentelyä Afganistanin sota olisi voinut olla Yhdysvalloissa nykyistäkin epäsuosittu. Kuitenkin onnistuneen kehystämisen ja turvallistamisen myötä käsite on ollut hyödyllinen väline päättäjien sisäpoliittisissa tavoitteissa. Andrew W. Neal (2019) kirjoittaa teoksessaan demokraattisissa instituutioissa ilmentyvän politiikan ja turvallisuuden moniulotteisesta suhteesta todeten, että tutkijat ovat aiemmin kiinnittäneet aiheeseen liian vähän huomiota. Hän toteaa syyksi, että turvallisuuskysymysten luonteen on katsottu olevan epäpoliittinen ja siten keskustelun ulkopuolella oleva. Lisäksi Thomas Hobbesin ajatukset valtion roolista turvallisuuden takaajana vaikuttavat edelleen politiikan tutkijoiden ajatusmaailmaan parlamentaarisen politiikan ja turvallisuuden suhteesta. Hobbes onkin tunnetusti korostanut ajattelussaan kansallisvaltioiden luomaa turvallisuutta sotilaallisin keinoin, kansalaisten suojelemiseksi. (Neal, 2019, 1–5)

Syy siihen miksi turvallisuuskysymyksiä on pidetty tavanomaisesta poliittisesta keskustelusta erillään, on niiden erityinen rooli. Kansallisvaltioiden kontekstissa kaiken muun lähtökohtana ja mahdollistajana on nähty olevan turvallisuus, josta kaikki muu yhteiskunnallinen toiminta on lähtöisin ja mahdollistuu sen avulla. Toisin sanoen, ilman turvallisuutta yhteiskunta ei voisi olla olemassa. Kuten Neal (2019) kirjoittaa, suhtautuminen turvallisuuspolitiikkaan on muuttunut kylmän sodan päättymisen jälkeen, kun turvallisuusuhista on tullut yhä moninaisempia ja laajempia. Hän toteaa, että parlamentaarinen politiikka ilmentää tätä muutosta nykypäivänä, esimerkiksi kansallisen turvallisuuden strategioiden ja uusien, turvallisuuteen keskittyvien ministeriöiden perustamisen muodossa ympäri maailmaa. Hän kuitenkin mainitsee, että turvallisuuspolitiikan kovin ydin, kuten tiedustelutoiminta, on yhä olemassa omana turvallisuuden alanaan, mutta turvallisuuden käsite yleisemmin on kansallisvaltiollisessa kontekstissa laajentunut nykyään useiden ministeriöiden vastuualueille.

2.4 Terveysturvallisuus

Vuonna 2010 julkaistussa yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa suomalaisen yhteiskunnan kannalta merkittäviksi uhkatekijöiksi mainittiin esimerkiksi voimahuollon sekä tietoliikenteen häiriöt, rahoitus- ja maksujärjestelmän vakavat häiriöt, väestön terveyden ja hyvinvoinnin vakavat häiriöt sekä terrorismi. (Turvallisuuskomitea, 2017) Suomalaisen varautumistoiminnan vahvuudeksi mainitaan kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalli, jossa useat toimijat työskentelevät yhdessä turvallisuuden parantamiseksi. Tämä tarkoittaa niin viranomaisten, elinkeinoelämän kuin järjestökentän yhteistoimintaa varautumisen saralla. (Turvallisuuskomitea, 2017) Kokonaisturvallisuus siis korostuu suomalaisen yhteiskunnan uhkatekijöitä kartoitettaessa ja eri alojen toimijoiden yhteistyö nähdään ratkaisevana kansalaisten turvallisuuden kannalta. Vakavat uhkatekijät eivät sijoitu pelkästään perinteisen kovan turvallisuuden sektoreille vaan uhkatekijöiden kenttä on hyvin laaja. Sisäministeriö (2019) taas nostaa esiin muutama vuosi sitten julkaisemassaan kansallisessa riskiarviossa globaalin toimintaympäristön muutokset ja sen aiheuttamat haasteet kansallisen kokonaisturvallisuuden hallinnan kannalta. Yhdeksi uudeksi turvallisuuden haasteeksi mainitaan hybridi-vaikuttaminen

Kansalaisten terveyttä ja hyvinvointia koskevat asiat ovat tehneet läpimurron laajan turvallisuuden alalle yhteiskunnissa ympäri maailman. Aikaisemmin sisäpoliittisena asiana pidetyt terveyden ja hyvinvoinnin kysymykset nähdään potentiaalisena uhkatekijöinä, joiden torjumiseksi tehdään aktiivisia vastatoimia. Tutkijat havaitsivat muutoksen ajattelutavoissa 2000-luvun alussa, jolloin Maailman Terveysjärjestö (WHO) julisti HIV/AIDS-epidemian olevan uhka kansainväliselle ja Afrikan mantereelle turvallisuudelle. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun terveystieteiden kysymys nostettiin turvallisuuskysymykseksi näin näkyvästi. Kansainvälisessä yhteisössä on sittemmin herännyt huolia globaalin pandemian aiheuttamista riskeistä, erityisesti 2000-luvun alun SARS-epidemian sekä H5N1-viruksen leviämisen aikaan. (Peoples, Vaughan-Williams, 2015, 127) Vielä muutama vuosi sitten suomalaisten keskuudessa terveysturvallisuus oli käsitteenä monelle tuntematon. Koronavuosien aikana käsitettä on kuultu toistuvasti viranomaisten ja päättäjien puheenvuoroissa. Terveysturvallisuus on osa yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden kokonaisuutta, johon kuuluvat esimerkiksi puolustuskyky sekä talous, infrastruktuuri sekä huoltovarmuus. Maailman Terveysjärjestö on listannut aikamme suurimpia globaaleja terveysuhkia, joihin kuuluvat esimerkiksi antibioottiresistenssi, rokotuskattavuuden lasku, HIV sekä heikko

perusterveydenhuolto. (Puumalainen, 2019) Terveysturvallisuutta lisääviä tekijöitä ovat muun muassa puhtaat elintarvikkeet, terveystietoisuus ja viestintä sekä tarttuvien tautien ehkäisy rokotusten avulla. Mikäli terveysuhka realisoituu yhteiskunnassa, sen aiheuttamia vahinkoja voidaan korjata laadukkaalla ensi- ja sairaanhoidolla sekä sosiaalisia turvaverkkoja vahvistamalla. Näiden keinojen ohella vakaa maanpuolustus, poliisitoimi sekä rajaturvallisuus ovat tärkeitä tekijöitä. (Puumalainen, 2019)

3 KORONAPANDEMIAN YHTEISKUNNALLISET VAIKUTUKSET

3.1 Koronavirus ja päätöksenteko

Koronaviruspandemian aiheuttanut uusi koronavirus tavattiin ensimmäistä kertaa Kiinan Wuhanissa joulukuussa 2019. Mediatietoja epätavanomaisista kuumepotilaista alkoi tulla julkisuuteen jo joulukuussa 2019 ja tutkijat etsivät selitystä ilmiölle. Heti vuoden 2020 alusta lähtien kansainvälinen media alkoi uutisoida uudesta virustyyppistä, joka oli aiheuttanut Kiinassa löydetyt kuumetapaukset. Koronavirus aiheuttaa COVID-19- nimistä tautia, joka on hengitystieinfektio. Tauti voi johtaa sairaalahoidon tarpeeseen ja voi pahimmillaan johtaa potilaan menehtymiseen. Globaalisti taudin kuolleisuus on ollut 1,3%, kuolemantapaukset ovat yleisempiä iäkkäämmissä ikäluokissa. (Anttila, 2022) Taudin aiheuttaman sairaalahoidon tarve sekä kuolemantapaukset ovat johtaneet useisiin yhteiskunnallisiin rajoitustoimiin. Koronaviruspandemian alkuvaiheissa oli epäselvää, millaisia vaikutuksia tartunnalla on henkilön terveydentilaan ja kuinka tartuntoja voitaisiin ehkäistä mahdollisimman tehokkaasti. Kiinalaiseen kulttuuriin kuuluvilla ruokatoreilla on epäilty olevan osansa taudin siirtymisessä ihmisiin, mutta toistaiseksi tapahtumaketjua ei ole voitu todentaa. Virus pääsee siirtymään ihmisestä toiseen pisaratartuntana tai hengitysilmassa olevien aerosolien kautta ja tartuttavuus voi alkaa jo ennen oireiden ilmaantumista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2022a) Tämän vuoksi etäisyyden pitämistä ja hyvää käsihygieniää on korostettu pandemian alusta saakka tartuntojen leviämisen ehkäisemiseksi. Koronavirustartuntaan liittyi etenkin epidemian alkuvaiheissa voimakas sosiaalisen leimautumisen pelko. Tarkat karanteenimääräykset mahdollisesti vahvistivat pelkoa tartunnan ympärillä ja tartunnan saaneet kokivat jopa aggressiivista käytöstä muiden ihmisten taholta. Rokotuskattavuuden nousu sekä tiedon lisääntyminen ovat sittemmin muuttaneet yleisiä asenteita yksittäisen henkilön koronavirustartuntaa kohtaan.

Koronaviruspandemian vaikutukset ulottuvat yhteiskunnan kaikkiin toimintoihin ja tässä tutkielmassa keskitytään aiheeseen liittyvän poliittisen päätöksenteon ulottuvuuksiin. Poliittinen päätöksenteko ja hallinnollinen työskentely kietoutuvat yhteen valtiollisessa kontekstissa, jolloin mahdolliset hallinnollisen tason haasteet heijastuvat päätöksenteon poliittiseen kokonaisuuteen. Suomessakin lainsäädännön toimeenpanoa ja eri toimijoiden yhteistyötä on kritisoitu hallinnollisesta näkökulmasta. Euroopan parlamentin tietopalvelun julkaisemissa raporteissa käsitellään koronapandemian myötä voimaantulleita rajoitustoimia ja lainsäädännön muutoksia Euroopan eri maissa. Raporteissa todetaan, että koronapandemia aiheuttaa haasteita valtioiden lainsäädäntötyölle ja instituutioiden päätöksenteolle. Useimmilla valtioilla perustuslakiin on kirjattu mahdollisuus ottaa käyttöön poikkeustilalaki tai muita lainsäädännöllisiä toimia, joiden avulla epätavanomaiset rajoitustoimet voidaan lain puitteissa perustella. Kaikkien valtioiden institutionaalisissa käytännöissä tätä mahdollisuutta ei kuitenkaan ole valmiiksi kirjattuna. Parlamenttien hyväksymiä rajoitustoimia kutsutaan yksilön kannalta kajoaviksi (**invasive**). (Euroopan parlamentti, 2020) Kaikissa EU:n jäsenvaltioissa poikkeustilalakia ei otettu käyttöön sen olemassaolosta huolimatta, joko historiallisista syistä tai siksi, että toimi koettiin yksilönvapauksia liikaa rajoittavaksi. Esimerkiksi Belgian lainsäädännössä poikkeustilalakia ei ole, mutta maan parlamentilla on oikeudet luovuttaa erityiset valtuudet maan hallitukselle. (Euroopan parlamentti, 2021) Koronaviruspandemia ei siis ole pelkästään terveydenhuoltoa koskettava kriisi vaan laajempi kokonaisuus, joka aiheuttaa haasteita valtiollisen päätöksenteon saralla.

3.2 Rajoitustoimet ja yhteiskunnalliset vaikutukset Suomessa

Suomen koronatoimia ja päätöksentekoa on johdettu päättäjien ja viranomaisten yhteistoiminnassa koko pandemian ajan. Valtioneuvosto asetti 30. joulukuuta 2021 erillisen koronaministerityöryhmän, jonka tehtäviä mainitaan Valtioneuvoston sivuilla olevan koronatoimenpiteiden poikkihallinnollinen yhteensovittaminen sekä tiedonvaihdon varmistaminen. Ryhmään kuuluu kaksitoista ministeriä eri hallinnonaloilta. (Valtioneuvoston kanslia, 2022a) Valtioneuvoston kanslia (2022b) toteaa, että korona-ajan johtaminen ja päätöksenteko on sujunut Suomessa kokonaisuudessaan hyvin. Lisäksi esiin nostetaan, että Suomessa koronarajoitukset ovat olleet monia vertailumaita lievempiä ja koronakuolleisuutta luonnehditaan vertailumaihin nähden vähäisemmäksi. Poliittiset päättäjät ovat olleet haastavassa tilanteessa pyrkiessään minimoimaan rajoitustoimenpiteiden negatiivisia vaikutuksia kansalaisten elämään, yhteiskunnan järjestelmärakenteisiin sekä yhteiskunnalliseen

ilmapiiriin. Kehittämiskohteina koronaviruspandemian hallinnollisen ja poliittisen hoitamisen suhteen mainitaan viestinnän selkeys kansalaisille ja muille sidosryhmille, kriisinhallinnan rakenteet sekä poikkihallinnollisen johtamisen haasteet eri kriisitilanteissa. Suomalaisen koronajohtamisen erityisenä ongelmakohtana on ajoittain ollut epäselvyys siitä, kuka kantaa lopullista valtaa ja vastuuta, lisäksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä ministeriöiden väliset ristiriidat tuodaan raportissa esiin. (Valtioneuvoston kanslia, 2022b) Kansalaisten näkökulmasta erityisesti mediassa käyty keskustelu on ajoittain näyttäytynyt sekasortoiselta, kun viranomaiset ja poliittiset päättäjät ovat olleet erimielisiä koronatilanteen kannalta tarpeellisista toimista. Keskustelua onkin käyty esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön roolista suhteessa Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen sekä lääketieteen ammattilaisiin, kuten sairaanhoitopiirien edustajiin.

Vuosien 2020-2022 aikana Suomessa on ollut voimassa koronavirusepidemian leviämisen estämiseen pyrkiviä rajoitustoimia, jotka ovat ulottuneet useille yhteiskunnan sektoreille. Rajoitustoimiin on kuulunut niin koulujen etäopetusta, ravintoloiden aukiolon rajoittamista kuin Uudenmaan maakunnan rajojen sulku keväällä 2020. Rajoitustoimet ovat olleet historiallisia monestakin näkökulmasta ja koetelleet yhteiskunnan kestokykyä kriisitilanteessa. Kaikkien toimenpiteiden perusteeksi ilmoitettiin väestön suojaaminen sekä yhteiskunnan ja talouselämän turvaaminen. (Eduskunta, 2022b) Maaliskuun 2020 lopulla hallitus päätti Uudenmaan maakunnan ja muiden maakuntien rajan välisen liikenteen rajoittamisesta, joka jatkui 19.4.2020 saakka. Koulujen siirtymisestä etäopetukseen säädettiin Valtioneuvoston asetuksella maaliskuussa 2020, samoin kuin terveydenhuollon henkilökunnan työvelvoitteen laajentamisesta koronapotilaiden hoidon turvaamiseksi. (Valtioneuvoston kanslia, 2020) Myös ravintoloiden aukiolon rajoittamisesta päätettiin keväällä 2020 hallituksen esityksen pohjalta, jonka myötä ravitsemusliikkeet eivät saaneet enää tarjoilla asiakkailleen ruokaa tai juomaa sisätiloissa. Hallituksen esityksen pohjatekstissä todetaan rajoituksella olevan vaikutuksia niin työntekijöiden toimeentulon kuin kansalaisten hyvinvoinninkin näkökulmasta. (Eduskunta, 2022c) Koronapandemian aikana valtakunnallinen koronatilanne on vaihdellut useasti ja tämä on heijastunut myös koronarajoitusten aaltoiluun tilanteen mukaan. Rajoituksia on useasti purettu ja taas uudelleen kiristetty, kun keinoja viruksen leviämisen estämiseksi on etsitty. Painopistealueet rajoituksissa ovat myös vaihdelleet, esimerkiksi koulujen laaja sulku ja etäopetukseen siirtyminen katsottiin rajoitustoimena ongelmalliseksi ja siitä haluttiin luopua mahdollisimman pian. Sen sijaan tapahtumien ja ravintoloiden rajoituksia otettiin käyttöön uudelleen tarpeen mukaan vuosien 2020-2021 aikana. Sisärajavälisyyden tehostaminen

aloitettiin jo kriisin alkuvaiheissa ja sen pyrkimyksenä oli estää Suomeen ulkomailta saapuvien koronatartuntojen leviäminen muualle yhteiskuntaan.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL on julkaissut koronaepidemian aikana seurantaraportteja Suomen koronatilanteesta. Raporteissa seurataan hallituksen asettaman hybridistrategian toteutumista ja tavoitteita koronavirustartuntojen ehkäisyssä. Raporteissa todetaan, että hybridistrategian toimintasuunnitelman virallisina tavoitteina on estää viruksen leviämistä, turvata terveydenhuollon kantokyky sekä suojella riskiryhmiin kuuluvia henkilöitä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2022b) Koronaviruspandemian hoitaminen on Suomessa perustunut jatkuvaan seurantaan ja sen perusteella tehtyihin rajoitustoimenpiteiden muutoksiin. Hallitus on korostanut pyrkimystä minimoida rajoitustoimenpiteiden vaikutukset kansalaisten ja yhteiskunnan arkeen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) syksyllä 2020 julkaisemassa tutkimusraportissa kerrotaan koronaviruspandemian aiheuttamista vaikutuksista suomalaisessa yhteiskunnassa. Raportissa todetaan, että vaikutukset kansalaisten hyvinvointiin, yhteiskunnan palvelujärjestelmään sekä kansantalouteen ovat merkittäviä. Pandemian vaikutuksiksi luetellaan esimerkiksi mielenterveyden ongelmien lisääntyminen, perustoimeentulotuen tarpeen kasvu, alkoholin vähittäismyyntin kasvu sekä yksinäisyyden kokemusten lisääntyminen. (Kestilä, Härmä & Rissanen, 2020) Lisäksi todetaan, että sähköinen asiointi on yleistynyt ja etätöitä tehdään aiempaa enemmän. Huomionarvoista on, että koronapandemian katsotaan vaikuttaneen eniten niihin väestöryhmiin, jotka ovat jo aiemmin olleet yhteiskunnassa heikommassa asemassa. Suomen kansatalouden osalta raportissa tilanteen katsotaan olevan parempi kuin monissa muissa Euroopan maissa, vaikka vaikutuksia kansantuotteeseen oli nähtävillä jo tuolloin. Asiantuntijat toteavatkin, että koronaviruspandemian vaikutukset suomalaiseen yhteiskuntaan ovat paljon laajemmat kuin sen pelkät terveysvaikutukset. (Kestilä ym., 2020) Vastaavia raportteja on julkaistu yhteensä neljä kappaletta, joista viimeisin vuonna 2022.

Suomen perustuslaissa määritellään kansalaisen perusoikeuksista, joiden katsotaan olevan käytännössä koskemattomia ja joita lainsäätäjä voi rajoittaa vain hyvin poikkeuksellisista syistä. Koronaviruspandemian myötä asetetut rajoitukset rajoittivat kansalaisten perusoikeuksia erityisesti liikkumis- ja kokoontumisvapauden pykälien osalta. Perustuslaki takaa Suomen kansalaiselle vapaan oikeuden liikkua maan rajojen sisällä sekä palata Suomeen ulkomailta. Lisäksi kaikilla kansalaisilla on oikeus järjestää kokoontumisia tai mielenosoituksia sekä osallistua niihin. (Finlex, 2022) Suomen rajojen sisäpuolelle asetetut liikkumisrajoitukset Uudenmaan maakunnan osalta aiheuttivat keskustelua ja vastustustakin yhteiskunnassa. Poliitikoiden päätöstä kyseenalaistettiin juuri perustuslakiin vedoten ja päättäjät taas perustelivat sulkemista

poikkeustilanteen nojalla. Tehdyt toimet ilmentävät hyvin sellaista yhteiskunnan kohtaamaa tilannetta, jossa tavallinen politiikka kohtaa poikkeustilan vaatimukset.

4 ANALYYSI

Tässä kappaleessa käsitellään eduskunnan täysistuntokeskusteluita, jotka käytiin 18.3.2020 sekä 7.9.2021. Aineistona toimivat täysistuntokeskusteluiden pöytäkirjat, joihin istunnoissa käytetyt puheenvuorot on kirjattu ylös tarkasti, välihuutoja myöten. Selvyyden vuoksi kutsun analyysissäni aineistoon kuuluvia täysistunnon pöytäkirjoja aineiston ”ensimmäiseksi” ja ”toiseksi” osioksi. Aineiston ensimmäisellä osiolla viitataan 18. maaliskuuta 2020 käydyin täysistuntokeskustelun pöytäkirjatekstiin ja toinen osio taas viittaa 7. syyskuuta 2021 käydyin täysistuntokeskustelun pöytäkirjatekstin sisältöön. Aineistosta nousi muutamia teemoja, jotka toistuivat kansanedustajien puheenvuoroissa ja kappaleen jaottelua on tehty näiden teemojen mukaisesti. Tutkimukseni analyysiosio onkin jaettu neljään osaan tutkimusaineistosta ilmi tulleiden argumentaatiokategorioiden perusteella. Analysoin tutkimusaineistoa talouden, terveyden ja hyvinvoinnin, yhteiskunnan resilienssin sekä lainsäädännöllisten tekijöiden näkökulmasta. Jaottelun tekeminen oli luontevaa, sillä keskustelun aihepiirit keskittyivät pääasiassa juuri näiden sektoreiden kysymyksiin. Jaottelun kategoriat noudattelevat myös aiemmin mainitun, Suomen kansallisen turvallisuusstrategian päälinjoja. Lopuksi teen yhteenvetoa keskusteluiden sisällöstä ja turvallistamisen keinojen käytöstä puheenvuoroissa. Lisäksi tarkastelen poikkeukselliseen ajanjaksoon sijoittuvan parlamentaarisen keskustelun ilmentymistä tutkimusaineistossa. Ennen varsinaista analyysiosiota esittelen aineistona käytettävien täysistuntopöytäkirjojen sisältöä ja täysistunnoissa päätettävien lakipykäliden muutosten mahdollisia yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Täysistunnossaan 18. maaliskuuta 2020 eduskunta päätti siitä, saako Valtioneuvoston antama asetus jäädä voimaan vai onko se kumottava. Eriasteisia rajoitustoimia sisältävä asetus oli annettu 17. maaliskuuta 2020 ja sen oli ilmoitettu olevan voimassa 13. huhtikuuta 2020 saakka. Käsittelyn pohjana oli perustuslakivaliokunnan mietintö PeVM 2/2020 vp. (Eduskunta, 2020d) Täysistuntokeskustelun aloitti perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Johanna Ojala-Niemelä (sd.) esittelypuheenvuorollaan. Esittelypuheenvuorossaan kansanedustaja Ojala-Niemelä avasi koronaviruspandemian

merkitystä suomalaiselle yhteiskunnalle, erityisesti korostaen terveydenhuollon kantokyvyn merkitystä epidemian hoidossa. Hän avasi myös hieman niitä edellytyksiä, joita Valtioneuvoston asetuksen käyttöönotto vaatii. Keskustelun sisällön kannalta huomioitavaa on, että Suomessa vallitsivat tuohon aikaan poikkeusolot, jotka Valtioneuvosto oli todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa. Valmiuslain käyttöönotto on rauhanaikana lainsäädännöllisestä näkökulmasta niin erityisluonteinen toimi, että ilman poikkeusoloja valmiuslain käyttöönotto ei olisi mahdollista. ”Perusoikeuksista voidaan perustuslain 23§:n mukaan säätää lailla tai laissa erityisestä syystä säädetyn ja soveltamisalaltaan täsmällisesti rajatun valtuuden nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella sellaisia tilapäisiä poikkeuksia, jotka ovat välttämättömiä Suomeen kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen samoin kuin muiden kansakuntaa vakavasti uhkaavien, laissa säädettyjen poikkeusolojen aikana...”, todetaan perustuslakivaliokunnan eduskunnalle antamassa mietinnössä. (Eduskunta, 2020d) Hallituksen käyttöönotettaviksi esittämiin valmiuslain pykäliin sisältyivät muun muassa oikeus luopua terveydenhuoltolaissa määriteltyjen kiireettömän hoidon määräaikaisten noudattamisesta, sosiaali- ja terveydenhuollon, poliisin sekä pelastustoimen työntekijöiden työehtojen soveltamisen sekä perusopetuksen keskeyttämisen tai rajoittamisen. (Valtioneuvosto, 2020) Keskustelussa olleiden toimien ja rajoitusten vaikutukset olivat kansalaisten kannalta merkittäviä ja rajasivat yksilön perusoikeuksia. Syksyllä 2021 koronapandemia jatkui edelleen ja suomalaisessa yhteiskunnassa useat koronarajoitukset olivat edelleen voimassa. Syyskuun 7. päivänä vuonna 2021 pidetyssä eduskunnan täysistunnossa käsiteltiin hallituksen esitystä tartuntatautilain 58 d§:n muuttamisesta. Kyseessä on tartuntatautilain osa, jossa säädetään koronaviruspandemian leviämisen estämisestä, asiakkaille ja osallistujille tarkoitettujen tilojen käyttörajoitusten avulla. Käytännössä lainsäätäjä voisi pykälämuutoksen avulla rajoittaa ravintoloiden aukioloa ja tapahtumien järjestämistä, mikäli hallituksen hybridistrategian toimintasuunnitelmassa määritellyt ehdot täyttyvät. Hallituksen esityksen tavoitteena oli poistaa laista lähikontaktin tarkka määritelmä sekä ilmantuvuusluku rajoitusten soveltamisen perusteena. Tässä vaiheessa koronavirus oli levinnyt väestössä jo niin laajalti, että tartunnanjäilyksen avulla ei kyetty hidastamaan epidemian leviämistä. Lisäksi tarkkaa lähikontaktin määritelmää ei enää pidetty tarkoituksenmukaisena leviämisen estämisen kannalta.

4.1 Talousretoriikka

Talouteen liittyviä puheenvuoroja kuultiin tutkimusaineistossa useita ja niiden avulla puhujat onnistuivat ulottamaan keskustelua koskemaan laaja-alaisesti esimerkiksi yhteiskunnan toimeentuloa sekä tulonsiirtopoliittikkaa. Aiheissa oli selkeä ero vuosien

2020 ja 2021 kirjattujen pöytäkirjojen kesken ja jälkimmäisessä keskustelussa puhujien huolenaiheena oli laajan yhteiskunnallisen toimeentulon sijaan yrittäjien toimeentulon turvaaminen.

”...meidän on myös pikaisesti löydettävä ratkaisuja ihmisten toimeentulon turvaamiseksi poikkeusoloissa. Huoli omasta toimeentulosta lisää monien taakkaa kohtuuttomasti. Perustulo olisi näinä poikkeusaikoina erityisen hyvä uudistus, joka vahvistaisi hyvinvointia ja luottamusta yhteiskunnassa.” - Pia Lohikoski (vas.)

Puheenvuorojen aikana kuultiin muutamia viittauksia 1990-luvun alun lamaan ja sen aiheuttamaan yhteiskunnalliseen kriisitilaan. Tapahtumat ovat monelle suomalaiselle selkeä kipupiste ja niihin liittyy vaikeita tunnemuistoja. Kuten alla olevassa sitaatissa, osa puhujista viittasi omiin kokemuksiinsa lama-aikana.

”Mieleeni tulee vuosi 1991. Silloin syöksyttiin lamaan melko nopeaan tahtiin ja ei osattu yhtään arvioida, kuinka syvä siitä tulee.” - Toimi Kankaanniemi (ps.)

Aineiston toisessa osassa taloutta koskevat puheenvuorot keskittyivät erityisesti yrittäjien tilanteeseen rajoitustoimien aikana sekä tarvittaviin tukitoimiin heidän tukemisekseen. Monet puhujat toivat esiin huolensa pienyrittäjien toimeentulosta sekä yhteiskunnan taloudellisesta toimeentulosta koronarajoitusten vaikeuttaessa yritysten toimintaa. Huolestuneita puheenvuoroja kuultiin myös lomautettujen työntekijöiden tilanteesta ja keskustelussa ehdotettiin jopa väliaikaisen perustulon käyttöönottoa.

”Otin jo viime yönä puheeksi täällä, että jos ei yrityksiä tueta, niin ehkä tämä pandemian aiheuttamien kuolemien määrä on pienempi kuin yritysten konkurssien myötä ja työpaikkojen menettämisen vuoksi tulevat itsemurhatapaukset.” - Sheikki Laakso (ps.)

Eräs puhujista liitti koronaviruksen rajoitustoimia koskevaa lainsäädäntöä koskevan keskustelun suomalaisten eläkevaroihin, tuoden mukaan erilaisen taloudellisen ulottuvuuden. Puheenvuoro pohjasi siihen näkymään, jossa globaali talouskasvu hidastuisi merkittävästi tautitilanteen ja rajoitusten seurauksena.

”Eräänä erityispiirteenä, arvoisa puhemies, tässä on myöskin tämä koronakriisin vaikutus eläkevaroihin... Kun yli puolet näistä rahoista on itse asiassa siirretty osakemarkkinoille ja 77 prosenttia on ulkomailla, niin tämä pörssiromahdus vaikuttaa suuresti myöskin eläketurvaamme ja sitä kautta meidän toimeentuloomme.” - Kimmo Kiljunen (sd.)

4.2 Terveysretoriikka

Terveysperusteinen argumentointi näyttyy tutkimusaineistossa toiseksi suosituimpana perustelukategoriana, heti turvallisuusperusteiden jälkeen. Tutkimusaineiston puheenvuoroista on nähtävissä, kuinka puhujat ovat valmiita tukemaan laajaakin toimivaltuuksien lisäystä sekä terveydenhuollon henkilökunnan perusoikeuksien rajoittamista terveydenhuoltojärjestelmän kantokykyyn vedoten. Tätä perustetta käytettiin terveyden ja hyvinvoinnin sektoria koskevissa puheenvuoroissa selvästi enemmän kuin muita argumentteja. Terveydenhuollon kantokykyyn liittyen huolta herättivät niin toimitilojen kuin henkilökunnankin riittävyys, mikäli potilaiden määrä kasvaisi merkittävästi lyhyellä aikavälillä.

”Valtioneuvosto arvioi päätöstä harkitessaan, että koronaviruksen aiheuttama sairaanhoidon tarve voi osoittautua erittäin suureksi ja sairaanhoitohenkilökuntaa vaikeasti kuormittavaksi.” – Johanna Ojala-Niemelä (sd.)

Perustuslakivaliokunta perusteli täysistuntokeskustelun tausta-aineistona käytetyssä lausunnossaan rajoitustoimenpiteitä epidemian leviämisen hidastamisella sekä valtioneuvoston tilannearviolla terveydenhuollon kantokyvystä. Valmiuslain käyttöönottoa jopa perusteltiin ensisijaisesti terveysturvallisuudella sekä terveydenhuollon kantokyvyn turvaamisella. Tämän perusteen katsottiin täyttävän valmiuslain oikeuslaitisuuden vaatimukset, joita edellytetään lain käyttöönoton yhteydessä. Terveydenhuoltojärjestelmän turvaamisella pyrittiin ennen kaikkea torjumaan kansalaisten henkeen ja terveyteen kohdistuvaa uhkaa.

*”Otaen huomioon valmiuslain käyttöönotolle pandemiatilanteessa osoitettavat erittäin painavat tavoitteet turvata terveydenhuoltojärjestelmän kantokyky ja sitä kautta torjua ihmisten henkeen ja terveyteen kohdistuvia vakavia uhkatekijöitä perustuslakivaliokunta ei pidä toimivaltuuksia sinänsä oikeasuhtaisuusvaatimuksen vastaisina.”
– Johanna Ojala-Niemelä (sd.)*

”...terveyden ja ihmisten hengen turvaaminen on tärkeintä.” – Ari Torniainen (kesk.)

Joissakin puheenvuoroissa nostettiin esiin lääkkeiden riittävyyden merkitys yhteiskunnan kannalta. Näissä argumenteissa yhdistyivät sekä terveysturvallisuuden että huoltovarmuuden näkökulmat, mikä ilmentää laajan kokonaisturvallisuuden

käsitteen läsnäoloa parlamentaarisisessa keskustelukulttuurissa. Kansainvälisten toimitusketjujen epävarmuuden vuoksi lääkkeiden saatavuuspula on ollut todellinen uhkakuva koronapandemian aikana ja sen torjuminen lainsäädännön keinoin on näyttänyt yksittäisen kansalaisen silmin varsin perustellulta.

”Pidän tärkeänä tätä valmiuslain 87§:ää, jossa turvataan meidän lääkkeiden ja tarvikkeiden pitäminen täällä Suomessa ja suomalaisten käyttöön, ja se on hyvä, että tässä toimittiin erittäin nopeasti.” – Anu Vehviläinen (kesk.)

Koronavirusepidemiaa ja sen vaatimia rajoitustoimenpiteitä käsiteltiin eduskunnassa ensisijaisesti terveysturvallisuudessa, jonka puheenjohtajana vuosina 2020 sekä 2021 toimi SDP:n Johanna Ojala-Niemelä. Kuten alla olevassa sitaatissa todetaan, perustuslakivaliokunta perusti päätöksensä rajoitustoimenpiteistä valmiuslain pykäliin, katsoen että niiden edellytykset täyttyvät epidemiatilanteen valossa. Päättäjät joutuivat tekemään punnintaa haastavan ja terveydenhuollon kantokykyä uhkaavan epidemiatilanteen sekä valtioneuvostolle myönnettävien, normaalia laajempien toimivaltuuksien puoltamisen välillä. Tutkimusaineistosta selviää, että tilanteessa päädyttiin priorisoimaan terveydenhuollon kantokyvyn turvaamista sekä väestön terveyttä ja turvallisuutta.

”Kokoavasti valmiuslain 3§:n 5 kohdan täytyminen edellyttää, että kyseessä on hyvin laajalle levinnyt vaarallinen kulkutauti, pandemia, ja että se rinnastuu vaikutuksiltaan erityisen vakavaan suuronnettomuuteen. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan... valiokunnan saaman selvityksen valossa maassa vallitsevat valmiuslain 3§ 5 kohdassa tarkoitetut poikkeusolot.” – Johanna Ojala-Niemelä (sd.)

Suomalaisessa koronakeskustelussa on toistuvasti viitattu rajoitustoimenpiteiden välttämättömyyteen terveysturvallisuuden parantamiseksi ja terveydenhuollon kantokyvyn takaamiseksi. Terveysturvallisuuden ylläpitämisestä on myös luotu jokaisen kansalaisen velvollisuus, jota voi toteuttaa muun muassa käsihygienian, turvavälien ja rokotteiden ottamisen kautta. Terveiden ja hyvinvoinnin turvaaminen on kansalaisten kannalta ratkaisevaa ja termin tuntemattomuudesta huolimatta se on kuulunut kokonaisturvallisuutemme pakettiin jo vuosikymmeniä. Haavoittuvuudet tällä yhteiskunnan sektorilla ovat potentiaalisesti kansalaisten terveyttä ja henkeä uhkaavia, mikä tekee siitä keskeisen kokonaiskuvan kannalta. Henkeen ja terveyteen liittyvät uhat tekevät terveysturvallisuuteen liittyvistä toimenpiteistä ja säädöksistä helpommin perusteltavia valtiovallan näkökulmasta, sillä sen yhteys pelon ja turvattomuuden tunteisiin on kiistaton.

”Meille tulee viestejä eri puolilta sairaanhoitopiirejä, että joillain terveysasemilla tai joissain kunnissa tai kouluissa tai muissa ei ole ajantasaisesti toimitettu niitä suojausvälineitä, mitkä ovat välttämättömiä riskiryhmässä olevien ihmisten kanssa asioimiseen.” – Mika Niikko (ps.)

Keväällä 2020 koronaviruksen leviämistä väestön keskuudessa pyrittiin ehkäisemään henkilösuojusvälineiden, kuten kasvomaskien avulla. Erityisesti ikääntyneitä ja muista syistä riskiryhmään kuuluvia pyrittiin suojaamaan näin toimien, mutta suojausvälineiden saatavuudessa oli suuria haasteita globaalin toimitusketjun katkeamisen vuoksi. Eduskunnassakin keskusteltiin suojausvälineiden puutteesta niin tavallisten kansalaisten kuin terveydenhuollon henkilökunnan osalta.

Kriittisempiäkin äänensävyjä kuultiin, varsinkin syksyllä 2021, kun koronarajoitukset olivat olleet voimassa jo yli vuoden valtakunnallisesti. Kriittisempien puheenvuorojen joukossa teemana korostui huoli kiireettömän hoidon viivästyemisestä ja hoitojonojen kasvusta. Koronavirustilanteen vaatiessa ylimääräisiä resursseja, kiireettömästä hoidosta jouduttiin siirtämään henkilökuntaa esimerkiksi koronaviruksen testaukseen sekä tehohoidon yksiköihin. Osa puhujista kritisoi tätä, vedoten niihin inhimillisiin kärsimyksiin, joita tilanteen pitkittyminen voisi aiheuttaa. Valmiuslain pykälät mahdollistavat terveydenhuoltopalveluita järjestävälle taholle lakiin kirjatusta kiireettömän hoidon määrääjoista poikkeamisen, mihin puhujat viittasivat omassa retoriikassaan.

”Mitä kauemmin tällainen kiireettömien hoitojen poikkeustilanne kestää, sitä kovempia inhimillisiä kärsimyksiä tästä poikkeustilasta aiheutuu.” – Mari Holopainen (vihr.)

”Nythän tilanne on se, että kiirettömään hoitoon tulee tehdä hoidon tarpeen arviointi ja sitten kolmen kuukauden määräajassa tulisi päästä hoitoon. Mutta nyt näistä kiireettömistä ajoista tullaan joustamaan.” – Arja Juvonen (ps.)

Terveysturvallisuuden käsitettä käytettiin useaan kertaan tutkimusaineiston puheenvuoroissa. Sillä perusteltiin sekä rajoitustoimenpiteiden käyttöönottoa että niistä luopumista. terveysturvallisuutta tavoiteltiin rajoitusten asettamisen yhteydessä, mutta toisaalta rajoituksista luopumista perusteltiin sillä, että terveysturvallisuudesta huolehditaan vapaaehtoisesti. Kriisitilanteessa poliittiset päättäjät pyrkivät vahvistamaan yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta, jota tässä kriisissä tehtiin ennen kaikkea terveysturvallisuuden sektorin kautta. Näen, että terveysturvallisuudesta puhuminen ja sen tutuksi tekeminen kansalaisille voidaan yhdistää turvallistamisen prosessiin koronaviruksen käsitteen yhteydessä.

”Kulttuurialan ammattilaisten yritykset on todellakin päästettävä terveysturvallisesti tekemään työtä.” – Sari Sarkomaa (kok.)

”Korona on yllättävä ja nopeasti kehittyvä tauti, jonka WHO on julistanut pandemiaksi ja se pitää tautia vaarallisena.” – Mikko Kinnunen (kesk.)

Asiantuntijatahoon viittaaminen ja omien argumenttien vahvistaminen lisää kuulijoiden luottamusta puhujan sanomaan ja tätä retorista keinoa käytettiin tutkimusaineiston puheenvuoroissa useaan kertaan. Esimerkiksi Maailman terveysjärjestö WHO:n auktoriteettia käytettiin retorisen vahvistamisen välineenä ja kuulijoiden vakuuttamisen keinona. Kyseessä on globaali terveysjärjestö ja sen lausuntoihin vetoaminen toimii yksittäisen puhujan argumenttien tukena. Lisäksi moni puhujista toi esiin erilaisia prosenttilukuja ja ennusteita viruksen tartuttavuudesta. Tunteettoman uhkakuvan edessä numerot ja ennusteet luovat varmuutta tilanteen hallinnasta sekä siitä, että viranomaisien tilannekuva on ajantasainen.

4.3 Resilienssiretoriikka

Yhteiskunnallisella turvallisuudella perustellaan yhä moninaisimpia asioita nykyisessä poliittisessa puhekulttuurissa. Andrew W. Neal (2019) kirjoittaa turvallisuuden käsitteen muutoksesta suhteessa politiikkaan ja valtion rakenteisiin. Tämä johtuu hänen näkemyksensä mukaan siitä, että yhä useampi aihealue sisältyy turvallisuuden sektorille. Esimerkkejä viime vuosikymmeninä turvallisista aihealueista ovat energia-asiat, terveydenhuolto ja hyvinvointi sekä kyberturvallisuus. (Neal, 2019, 198) Kaikkia edellä mainittuja yhteiskunnan sektoreita voidaan käyttää kansoja vastaan vihollisen toimesta. Yhteiskunnan ytimeen ulottuvat tekijät, kuten lämmityksen ja ruokahuollon turvaaminen tai yksityisyydensuoja ovat haavoittuvaisia. Useisiin yhteiskunnan toimintoihin kohdistettuja vaikuttamistoimia taas kutsutaan hybridisodankäynniksi. Tutkimusaineistossa viitattiin useasti yhteiskunnan kykyyn varautua ja puolustautua ulkoisia uhkatekijöitä varten. Erityisesti kevääseen 2020 sijoittuvassa aineiston osassa yhteiskunnan turvallisuuteen ja huoltovarmuuteen liittyviä argumentteja oli runsaasti. Useissa puheenvuoroissa käsiteltiin Suomen huoltovarmuuden tilaa sekä varautumista tuleviin kriisitilanteisiin.

”Mutta on kuitenkin mietittävä myös sitä, miten parannamme yhteiskuntien kestävyyttä pitemmällä aikavälillä. Monien lääkkeiden tuotantoketjuissa Intia ja Kiina ovat erittäin keskeisessä asemassa. Onko se järkevää?” – Satu Hassi (vihr.)

Aineistosta on löydettävissä useita viittauksia uhkaan ja vaaraan, joita puhujat kuvailivat monimuotoisesti. Puhujat käyttivät ilmaisuja, kuten; ”edessä oleva uhka”, ”valheellinen turvallisuudentunne” sekä ”taistelu”. Tämän vastakohtana puheenvuoroissa käytettiin paljon myös turvaan ja hoivaan liittyviä ilmaisuja. Tunteisiin vetoaminen on yksi retorisen puheen tunnetuimmista vaikuttamiskeinoista. Täysistunto-keskusteluiden aikana puhujat vetosivat useisiin eri tunteisiin; pelkoon, välittämiseen ja jopa vihaan. Kansanedustajat loivat sanavalinnoillaan ajatusta siitä, kuinka koronakriisistä voidaan selvitä yhdessä ja toisiamme tukien. Toisaalta pelon tunnetta heräteltiin kuulijoissa karrikoiduilla ilmaisuilla siitä, mitä tuleman pitää tai kuinka suuressa vaarassa suomalaisen terveydenhuollon kantokyky voi pahimmillaan olla. Kuulijoiden luottamus päättäjien kykyyn arvioida yhteiskuntamme perusjärjestelmien kestävyys on vaikuttanut viestin uskottavuuteen ja välittömän uhan tuntu on siten suurentunut. ”Kyseessä on hyvin laajalle levinnyt vaarallinen kulkutauti, pandemia, joka rinnastuu vaikutuksiltaan erityisen vakavaan suuronnettomuuteen. Koronan aiheuttama COVID-19 on tällainen hyvin laajalle levinnyt vaarallinen kulkutauti, joka aiheuttaa poikkeuksellisia vahinkoja ja suuren uhrimäärän.”, totesi puheenvuorossaan Vihreiden kansanedustaja Bella Forsgren. Edellä oleva sitaatti sisältää paitsi tunteisiin vetoamista, myös toistoa, mikä vaikuttaa kuulijan tapaan sisäistää välitetty viesti. ”Poikkeuksellisiin vahinkoihin” viittaaminen sisältää myös sen ajatuksen, että koronaviruksen leviämien ehkäisemiseksi asetettavien vastatoimienkin tulisi olla yhtä poikkeuksellisia. Tällä osaltaan oikeutetaan äänestyksen alaisena olevaa valmiuslain käyttöön ottoa kuulijoiden mielissä.

”Olemme nähneet, millaista tuhoa koronavirus on aiheuttanut Kiinassa leviten sieltä kaikkiin maanosiin ja useimpiin maailman maihin.” – Sami Savio (ps.)

Yksi toistuvista teemoista kansanedustajien puheenvuoroissa olivat viittaukset sota-aikaan sekä muu sotaan liittyvä sanasto. Useat puhujat totesivat, että kyseessä oli ensimmäinen kerta sotavuosien jälkeen, kun valmiuslaki otetaan käyttöön. Tämä retorinen valinta rinnastaa nykytilanteen vahvasti kuulijan mielessä sota-aikaan tai ainakin yhtä lailla uhkaavaan tilanteeseen. Tällaisissa sanavalinnoissa ovat symbolisesti läsnä uhka sekä turvattomuus, joilta puhujat tässä retorisesti asettuvat kuulijoita suojaamaan. Sotaisat viittaukset siirtävät osaltaan keskusteltavan aiheen tiettyyn kategoriaan, tässä tapauksessa sodankäyntiin. Näin ollen ajatus ulkopuolelta saapuvasta uhasta voimistuu retorisin keinoin.

”Valmiuslain nyt käyttöön otettavien kaltaisia poikkeusolosäännöksiä ei ole sovellettu Suomessa sitten sota-aikojen.” – Heikki Vestman (kok.)

Pääministeri Sanna Marin kertoi omassa puheenvuorossaan, että valmiuslain käyttöönottoa on käsitelty tasavallan presidentin vetämässä ulko- ja turvallisuuspoliittisessa ministerivaliokunnassa. Tavallisesti se käsittelee kovan turvallisuuden kysymyksiä, kuten rajaturvallisuutta tai puolustusvoimien tilannekuvaa. Valmiuslain käyttöönotto kuitenkin vaatii yhteistoimintaa valtioneuvoston sekä presidentin välillä, mikä alleviivaa lain erityislaatuisuutta. Kansanedustajakollegoille suunnattu viesti ilmentää päättäjien tarvetta yhtenäisyyteen kriisin hetkellä. Kielikuva samassa veineessä olemisesta on retorinen valinta, joka vahvistaa puhujan viestiä. Kokonaisuudessaan täysistuntokeskustelun sävy on aineistossa positiivisempi ja kannustavampi kuin mihin tavallisempina aikoina on totuttu. Rivien tiivistyminen johtuneet koetun, ulkoisen uhan läsnäolosta.

”Kestetään yhdessä tämä koettelemus kansakuntana.” – Antti Kurvinen (kesk.)

”Arvoisa puhemies! Yhdessä toisistamme huolta pitäen selviämme edessämme olevista epämurkeista ja vaikeista ajoista.” – Jukka Kopra (kok.)

”Valmiuslain toimivaltuuksien käyttöönottamisen edellytyksenä on, että maassa vallitsevat poikkeusolot”, selvensi perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Johanna Ojala-Niemelä esittelypuheenvuorossaan.

”Kaikilla tasoilla yhteiskunnassamme on menossa turvaamistoimet, valmistautumistoimet... Koronavirus on sairautena erittäin vakava. Sen seurauksia emme oikeastaan tiedä tällä hetkellä muuta kuin pienen pintasilauksen vasta...” – Hannu Hoskonen (kesk.)

Keskustelun kuluessa sana ”poikkeuksellinen” esiintyy useita kertoja eri kansanedustajien puheissa ja muutenkin tilanteen vaativuutta pyritään korostamaan. Oppositio puolue Perussuomalaisten kansanedustaja Leena Meri totesi omassa puheenvuorossaan, että oppositio antaa vallitsevassa tilanteessa hallitukselle ”poikkeuksellista valtaa ja vastuuta”. Pelkästään aineiston ensimmäisessä osassa sana ”poikkeuksellinen” esiintyi yksitoista kertaa ja samaa asiantilaa kuvaamaan käytettiin monia muitakin sanamuotoja. Koronavirusepidemian hoidosta muovataan aktiivisesti yhteistä asiaa, jonka eteen kaikkien on ponnisteltava. Hallituksen ja opposition rajojen hälventyminen mahdollistaa yhteisen viholliskuvan syntymisen. Kun kaikki päättäjät yhdessä taistelevat yhteistä uhkaa karkottaakseen, ei soraäänille jää samanlaista tilaa kuin yleensä demokraattisen parlamentin keskusteluissa.

”Nyt tarvitaan sitä yhteishenkeä, sitä talvisodan henkeä, josta on ollut paljon puhetta.”
- Hannu Hoskonen (kesk.)

”Hyvä on, puhutaan talvisodan hengestä. Olihan se iso kansakuntaa kokoava hetki, kun hyvinkin erimielinen maa, pitkän vaikean prosessin läpikäynyt maa... vaikeasti jakaantuneesta tilanteesta huolimatta pystyi kokoamaan itsensä silloin, kun kansakunnan kohtalo oli koetuksella... Nyt olemme niin sanotusti samassa juoksuhaudassa, kun näitä sotilaallisia vertailuja tehdään.” - Kimmo Kiljunen (sd.)

Omia argumentteja voidaan puolustaa myös lainaamalla suoria sitaatteja toisen henkilön puheesta. Näin toimiessaan puhuja tai kirjoittaja voi viestiä, ettei ole ajatustensa tai mielipiteensä kanssa yksin vaan joku toinen ajattelee asiasta samalla tavalla. Toinen tapa vakuuttaa kuulijat laajemman joukon yhteisvoimasta, on käyttää me-retoriikkaa, jolloin puhuja tai kirjoittaja esiintyy suuremman joukon sanansaattajana. (Diskurssianalyysi liikkeessä, 138,) Poliittisessa puheessa ikävät asiat esitetään usein valitsevina asiantiloina, jotka on hyväksyttävä sellaisenaan. Tämä ”tosiasiapuheeksi” kutsuttu puhumisen tapa on ongelmallinen, sillä se ei osoita vastuuta tilanteesta kenellekään ja siten vaikeuttaa mahdollisten ratkaisukeinojen löytämistä. Tosiasiapuhe ilmentää retorisiin valintoihin liittyvää vallankäytön ilmentymistä. (Diskurssianalyysi liikkeessä, 140) Pääministeri Sanna Marin puolusti hallituksen saamaa kritiikkiä vedoten akuutin kriisitilanteen aiheuttamaan aikataulupaineeseen.

”Haluan eduskunnalle todeta myös, että tässä hallitus, ministeriöt ja virkamiehet ovat tehneet työtä kovan aikapaineen alla, muutoinkin kovan paineen alla, ja normaalinkaltaiselle valmisteluprosessille tässä tilanteessa ei valitettavasti ole ollut tilaa”
- pääministeri Sanna Marin (sd.)

Perussuomalaisten kansanedustaja Mari Rantanen peräänkuulutti omassa puheenvuorossaan poliittisten päättäjien yhtenäisyyttä, todeten: ”...tässä salissa ei pidä olla oppositiota ja hallitusta, vaan pitää olla yksi eduskunta, joka toimii kaikissa oloissa Suomen ja suomalaisten hyväksi ja unohtaa silloin puoluepoliittisen ideologian”. Konsensuksen tarve kuuluu puheenvuoroissa useasti, mikä on tyypillistä yhteiskunnan kannalta merkittävässä uhkatilanteissa. Tavallisimpia konsensusta vaativia poliittisia aiheita ovat ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevat kysymykset. Onkin mielenkiintoista, kuinka alun perin terveystilanteena kysymyksenä keskusteluun nousut koronaviruspandemia sai tällaisia äänenpainoja esiin parlamentarisessa keskustelussa. Tämä on osa turvallistamisen prosessia, jossa aihekysymys siirretään kategoriasta toiseen retorisiin keinoihin. Koronaviruspandemian ja siihen liittyvien poliittisten päätösten siirtyminen turvallisuuskategoriaan altistaa aiheen erilaisten toimenpiteiden kohteeksi, kuin aiemmin.

”Virus ei tunnista rajoja, tämän taistelun voittamiseen tarvitaan siis myös kansainvälistä yhteistyötä.” - Janne Sankelo (kok.)

4.4 Lainsäädäntöretoriikka

Perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Johanna Ojala-Niemelän esittelypuheen-vuoro sisälsi yksityiskohtaista, lakiteknistä argumentointia, jolla perusteltiin valio-kunnan myönteistä kantaa valmiuslain pykälien käyttöönoton puolesta. Vaka-vasävyiset sanavalinnat ovat tukivat hänen puheenvuoronsa sanomaa, eli perustusla-kivaliokunnan puoltavaa kantaa valmiuslain pykälien käyttöönottoon. Eduskunnan täysistunnossa 18. maaliskuuta 2020 käsiteltiin Valtioneuvoston asetusta valmiuslain 86, 88, 93–95 ja 109 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käyttöönotosta. Nämä pykälät sisältävät merkittäviä toimivaltuuksia yhteiskunnan eri sektoreilla ja mahdollistavat lainsäätäjälle oikeuksia perustavanlaatuisen palveluiden ja toimintojen rajoittami- seen.

”Poikkeuksellisten toimivaltuuksien käyttämiseen oikeuttava poikkeusolo voi olla käsillä ainoastaan silloin, kun viranomaisten normaalioloissa käyttämät valtuudet eivät riitä tilan- teen hallitsemiseksi.” – Johanna Ojala-Niemelä (sd.)

Suomessa vallinnut poliittinen keskustelu koronapandemian alkuvaiheissa oli hyvin yksipuolista ja yhteisen uhan tilannekuva oli selkeä. Keskustelun yksipuolistuessa po- liittiset päättäjät puhuivat koko Suomen suulla ja kansalaisia käsiteltiin yhtenä suu- rena joukkona, jota puhuteltiin esimerkiksi median kautta tai parlamentaarisesta kon- tekstista käsin. Rajoitusten myötä kansaa jaettiin myös erityisryhmiin, kuten yli 70- vuotiaita koskevissa liikkumisen suosituksissa meneteltiin. Kritiikkiä voimassa ol- leista rajoituksista ovat esittäneet henkilöt, jotka ovat kokeneet perusoikeuksiensa tul- leen loukatuiksi. Oikeus elinkeinonharjoittamiseen ja liikkumisvapaus ovat esimerk- kejä näistä kansalaisen perusoikeuksista.

”Valmiuslain 88 §:ssä todetaan muun muassa, että kunnan oikeutta luopua terveydenhuol- tolaissa säädettyjen kiireettömien määräaikojen noudattamisesta voidaan so- veltaa nyt koko valtakunnan alueella... Mitä kauemmin tällainen kiireettömien hoitojen poikkeustilanne kestää, sitä kovempia inhimillisiä kärsimyksiä tästä poikkeustilasta aiheu- tuu.” – Mari Holopainen (vihr.)

Oikeudellisen retoriikan suhteen tutkimusaineistossa oli selvä ero pandemian alku- ajan keskustelun ja vuonna 2021 käytettyjen puheenvuorojen välillä. Syyskuussa 2021 puhujat olivat huolissaan ennen kaikkea yrittäjien oikeusturvasta sekä kulttuuri- ja ravintola-alan yritysten kohtelusta poikkeustilalainsäädännössä. Huomionarvoista on, että tapahtuma- ja kulttuurialaa puolustavia puheenvuoroja pitivät pääasiassa op- position edustajat, erityisesti Kokoomuksen kansanedustajat.

”Tapahtuma- ja kulttuurialan epätasatasa-arvoiselle kohtelulle ei ole ollut mitään perusteita.” – Sari Sarkomaa (kok.)

Oikeudellisesta näkökulmasta koronavirukseen liittyvien rajoitustoimenpiteiden nähtiin olevan joiltain osin yksilön oikeuksia rajoittavia. Poikkeustilalainsäädännön mahdollistama yksilön oikeuksien rajoittaminen on demokraattisen yhteiskunnan päätöksenteossa haastava kokonaisuus, joka vaatii tarkan tilannekuvan rakentamista sekä hyötyjen ja haittojen pohtimista. Tämänkaltainen rajoittaminen kyetään harvoin perustelemaan kansalaisille, mikäli kyseessä ei ole yhteiskuntaa laajasti uhkaava tilanne tai ilmiö.

”Tämän esityksen tavoitteena on nykyistä paremmin turvata oikeutta elinkeinon harjoittamiseen ja työhön kannattavalla tavalla vaarantamatta kuitenkaan COVID19- taudin leviämisen...” – Janne Sankelo (kok.)

Osa edustajista kiinnitti huomiota siihen, että asetetut rajoitustoimet kyettäisiin myös purkamaan oikea-aikaisesti eikä vallitsevaan tilaan totuttaisi liikaa. Poikkeustilan ja siihen liittyvän lainsäädännön ongelmakohtana on usein se, että sen purkaminen ei tapahdukaan automaattisesti alkuperäisen ongelmatilanteen tai uhan poistuessa. Alla olevassa sitaatissa puhuja nostaa esiin, kuinka poikkeustoimien asettaminen ja ylläpitäminen vaativat perusteluita laajojen vaikutustensa takia.

”Ja kun tässä on nyt puolitoista vuotta näitä erilaisia rajoituksia ihan perustellusti käytetty, niin kannan pientä huolta ehkä siitä, että miten niihin pikkuhiljaa tässä totutaan, ja muistuttaisin, että rajoitusten purku ei kaipaa perusteluita. Rajoitusten ylläpito kaipaa aina perusteita.” – Atte Harjanne (vihr.)

Rajoitustoimiin tottuminen on ihmisen sopeutuvaiselle luonteelle tyypillistä, mutta se kertoo myös koronaviruksen saavuttamasta asemasta turvallisena käsitteenä. Eksistentiaaliseksi uhaksi miellettyä asiaa tai sen vaatimia toimenpiteitä harvoin kyseenalaistetaan, mikä voi johtaa uhkatilanteen pitkittymiseen uuden tilannearvion puuttuessa.

4.5 Yhteenveto

Tutkimuksen aineistona käytetystä täysistuntopöytäkirjasta erityisen tekee sen ajallinen ja yhteiskunnallinen konteksti. Normaalista poikkeavassa yhteiskunnallisessa ja poliittisessa tilanteessa päättäjät joutuvat harkitsemaan omaa keinovalikoimaansa

yhteiskunnan normaalin toiminnan palauttamiseksi tai takaamiseksi. Giorgio Agamben (2005) luonnehti poikkeustilan luonnetta suhteessa politiikkaan ja lainsäädäntöön. Hän toteaa, että poikkeustilan välttämättömän luonteen vuoksi sillä ei ole tarkkaa lainsäädännöllistä pohjaa ja käsitteen voidaan katsoa sijaitsevan jossakin politiikan ja lain välisessä tilassa. Biopolitiikka ja poikkeustila ovat usein toisiinsa yhdistettyjä käsitteitä. Yksilön oikeuksiin kajoavaa lainsäädäntöä ja toimintatapoja on kuultu perusteltavan valtioiden ja poliitikoiden toimesta tilanteiden poikkeuksellisuudella. Agamben (2005) nostaa esille Yhdysvaltain sotalainsäädäntöä koskevan pykälän, jonka nojalla Yhdysvaltain viholliseksi katsottavan henkilön kiinnipitoa ja syyttämistä koskevat toimintatavat sivuuttavat yksilön vapauksia ja oikeuksia. Koronaviruskriisin yhteydessä Suomessa on käyty aktiivista keskustelua rajoitusten oikeudenmukaisuudesta ja kansalaisten oikeuksien rajoittamisesta. Jotkut ovat kokeneet rajoitukset liiallisiksi ja yksilönvapauttaan rikkoviksi. Rajoitustoimenpiteiden perustelut ovatkin olleet pitkälti poliittisia, kuten poikkeustilan luonteesta on todettu. Tätä poliittista harkintaa käydään myös tutkimusaineiston puheenvuoroissa. Kyse on viime kädessä siitä, mikä koetaan kohtuulliseksi ja milloin valtion määräysvallan suhteessa kansalaiseen katsotaan ylittyvän. Kuten perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja esittelypuheenvuorossaan toteaa, edellyttää Suomen lainsäädäntö sitä, että valmiuslain toimivaltuuksia käytettäessä maassa vallitsevat poikkeusolot. Täysin poliittisin perustein tämänkaltainen rajoitustoiminta ei siis ole mahdollista, mutta poikkeusolojen vallitessa lainsäädännön ja politiikan väliin jää harkintaan perustuva toiminta-alue.

Puhujat ovat aineiston ensimmäisessä osassa pääosin samanmielisiä siitä, että kovempia keinoja koronaviruksen leviämisen estämiseksi tarvitaan. Yksittäisten koronarajoitusten kritisointia esiintyy aineistossa runsaasti, mutta kritiikki ei pääsääntöisesti ulotu siihen kokonaisuuteen, kuinka hallitus on pandemian aikana toiminut. Koronaviruspandemian uhka kohdistui välittömästi ennen kaikkea terveysturvallisuuden sektorille. Tästä huolimatta kansanedustajien puheenvuoroissa alkoi jo maaliskuussa 2020 näkyä viittauksia useisiin yhteiskunnan toiminta-alueisiin, kuten talouden sekä terveydenhuoltoon. Lisäksi puhujat kiinnittivät huomiota esimerkiksi energihuollon turvaamiseen sekä sosiaalisen kestävyuden tukemiseen. Mielipiteisiin vaikuttaminen retoriikan avulla on yksi vallankäytön keino, ja tähän kykenevät yksilöt omaavat sosiaalisesti merkittävää valtaa suhteessa muihin. (Perelman, 1979, 64) Suomessa käydyn parlamentaarisen keskustelun tutkiminen valmiuslain nojalla asetettuihin rajoitustoimenpiteisiin liittyen on perusteltua, sillä kansanedustajat ovat tärkeässä mielipidevaikuttajan asemassa. Lisäksi asetettujen rajoitustoimenpiteiden vaikutukset kansalaisten elämään ovat kiistattomat.

Kevään 2020 täysistuntomateriaaliin verrattuna aineiston toisessa osassa äänenpainot opposition ja hallituksen välillä ovat koventuneet selvästi. Tässä tutkimusaineiston toisessa osassa ei ole olemassa enää ”vain yhtä eduskuntaa”, joka edustaisi yhtä mielipidettä, kuten eräs kansanedustajista totesi koronapandemian alkuvaiheissa. Erityisesti oppositiopuolue Kokoomus näyttäytyy aineistossa tapahtuma-alan ammattilaisten tilanteen puolustajana, ja puolueen kansanedustajat osoittavat kritiikkiä hallituksen toimista alaa kohtaan. Hallitusta kritisoidaan tutkimusaineiston puheenvuoroissa myös hitaudesta koronavirustilanteen huononemiseen ja kyvyttömyydestä valmistella etukäteen rajoitustoimenpiteitä.

Yleisesti ihmettelen, miten tämä koronatoimipolitiikka edelleen on niin reaktiivista. Koko kesä on ollut aikaa, suunta on ollut melkoisen selvä jo useamman viikon. Rokotekattavuus kasvaa, vaikeat tautitapaukset vähenevät. Silloin on oltava kyky tehdä päätöksiä toiseen suuntaan. Tiedämme, että meidän naapurimaissa on jo maita, joissa käytännössä ei ole minkäänlaisia rajoituksia voimassa tai ne eivät ainakaan näy ihmisille arkipäiväisessä elämässä. Me haluamme muutoksia tähän. – Riikka Purra, ps.

Edellä olevassa puheenvuorossa opposition kansanedustaja, Perussuomalaisten puheenjohtaja Riikka Purra kritisoi hallituksen koronatoimien hitautta ja kykyä toimia rajoitusten suhteen ennakoivasti. Retorinen valinta kritisoida koko hallituksen toimintaa yksittäisten ministereiden sijaan heijastelee perinteisen oppositioretoriikan paluuta keskustelukulttuuriin. Tavanomaisessa parlamentaarisisessa keskustelussa näkemymiä ja mielipiteitä käsitellään pro et contra- argumentaation avulla. Tämä tarkoittaa, että asiakysymystä tarkastellaan monista eri näkökulmista ja sen suhteen käydään debattia. Aineistoa lukiessa tämänkaltaista argumentaatiota ja pohdintaa löytyy kansanedustajien puheenvuoroista jonkin verran, mutta tavanomaista vähemmissä määrin. Puhujat ovat aineiston ensimmäisessä osassa pääosin samanmielisiä siitä, että kovempia keinoja koronaviruksen leviämisen estämiseksi tarvitaan. Yksittäisten koronarajoitusten kritisointia esiintyy aineistossa runsaasti, mutta kritiikki ei pääsääntöisesti ulotu siihen kokonaisuuteen, kuinka hallitus on pandemian aikana toiminut.

Koronaviruspandemian uhka kohdistui välittömästi ennen kaikkea terveysturvallisuuden sektorille. Tästä huolimatta kansanedustajien puheenvuoroissa alkoi jo maaliskuussa 2020 näkyä viittauksia useisiin yhteiskunnan toiminta-alueisiin, kuten talouteen sekä terveydenhuoltoon. Lisäksi puhujat kiinnittivät huomiota esimerkiksi energiahuollon turvaamiseen sekä sosiaalisen kestävyuden tukemiseen. Mielipiteisiin vaikuttaminen retoriikan avulla on yksi vallankäytön keino, ja tähän kykenevät yksilöt omaavat sosiaalisesti merkittävää valtaa suhteessa muihin. (Perelman, 1979, 64) Suomessa käydyn parlamentaarisen keskustelun tutkiminen valmiuslain nojalla asetettuihin rajoitustoimenpiteisiin liittyen on perusteltua, sillä kansanedustajat ovat

tärkeässä mielipidevaikuttajan asemassa. Lisäksi asetettujen rajoitustoimenpiteiden vaikutukset kansalaisten elämään ovat kiistattomat. Retoriikan erot vuosien 2020 ja 2021 aineistoissa ovat selkeät ja turvallistamiseen viittaavaa retoriikkaan on löydettävissä enemmän koronapandemian alkuaikaan sijoittuvassa aineiston osassa. Kriisipuhe leimaa kevään 2020 keskustelua selkeästi, kun taas syksyn 2021 keskusteluun mahtuu muitakin sävyjä sekä hallituksen päätösten haastamista opposition puolelta.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimusaineiston sisällöstä käy ilmi, että retoriikkaa hyödynnettiin koronaviruspandemian vuoksi asetettujen rajoitustoimenpiteiden perustelemiseksi. Samalla koronaviruksen käsite turvallistui ja se nousi selkeästi tavanomaisen politiikan yläpuolelle, erityisen päätöksenteon kohteeksi. Osansa koronaviruksen turvallistamiskehityksellä voidaan nähdä olevan terveysturvallisuuden käsitteen merkityksen kasvussa kokonaisturvallisuuden kannalta. Ilman yhteiskunnassa vallitsevaa laajaa turvallisuuskäsitystä terveysaiheen turvallistaminen ei olisi ollut yhtä selkeää ja aiheesta olisi käyty monipuolisempaa debattia. Aineiston puheenvuorot ilmentävät parlamentaarista keskustelua kriisiaikana ja puhujien yksimielisyys aiheen äärellä on huomattavan suurta. Kriittisiäkin äänenpainoja kuultiin, painottuen akuutin kriisivaiheen jälkeiseen aikaan. Keväällä 2020 poikkeustilalainsäädännöstä päätettäessä täysistunnon alussa kuultiin perustuslakivaliokunnan myönteinen kanta hallituksen esittämien rajoitustoimien asettamiseen. Parlamentaarissa kulttuurissa asiantuntijavaliokunnan kanta on merkittävässä roolissa ja ohjaa osaltaan keskustelun kulkua. Tutkimusaineistossa turvallistamisen keinoina käytettiin esimerkiksi tunteisiin vetoamista, auktoriteettien lausuntoihin vetoamista sekä uhkapuhetta eli mahdollisten uhkaavien tapahtumien kuvailua ja ennustamista.

Erityisesti kevääseen 2020 sijoittuvassa tutkimusaineiston ensimmäisessä osassa parlamentaarinen keskustelu oli yhteneväisempää kuin täysistuntokeskusteluissa yleensä. Opposition puolelta todettiin ääneen lausuttuna, kuinka hallitukselle luovutetaan kriisitilanteen vuoksi tavanomaista enemmän valtaa yhteiskunnallisen uhan torjumiseksi vaadittavien toimenpiteiden läpiviemiseksi. Tämä harmonia oli rikkoutunut syksyyn 2021 mennessä, jolloin opposition ja hallituksen välinen, tavanomaiseen demokraattiseen politiikan kulttuuriin kuuluva haastaminen oli taas vahvemmin läsnä. Koronaviruksen leviämisen myötä tehtyä valmiuslain käyttöönottoa ja sen myötä asetettuja rajoitustoimenpiteitä perusteltiin laajojen yhteiskunnallisten vaikutusten avulla. Puheenvuoroissa käytetyt perusteet ulottuivat niin terveyden, talouden, huoltovarmuuden kuin oikeudellisten näkökulmien sektoreille. Perusteluiden laajuus

ilmentää turvallistamisen prosessia koronaviruksesta puhuttaessa. Koronavirusta käsiteltiin ennen kaikkea yhteiskunnallisena uhkatekijänä ja käsite nostettiin tavanomaisen parlamentaarisen keskustelun yläpuolelle. Käsitteen liittäminen kovan turvallisuuden kysymyksiin, kuten huoltovarmuuteen ja elintärkeiden energiamuotojen saatavuuteen, muokkasi sen asemaa yhteiskunnallisen keskustelun ja päätöksenteon kokonaisuudessa. Puoluepolitiikan rooli tutkimusaineiston puheenvuoroissa näyttäytyi hyvin vähäisenä. Istuntosali ei tässä tutkielmassa tarkasteltujen täysistuntojen aikana toiminut puoluepoliittisten agendojen edistämisen areenana, sillä suomalaisen yhteiskunnan etua korostettiin ennen muuta. Tutkimusaineiston toisessa osassa puolueiden väliset jakolinjat alkoivat erottua paremmin, erityisesti talouskysymysten sektorilla. Tämä viittaa kriisitilanteen myötä tapahtuneeseen parlamentaarisen puhekulttuurin väliaikaiseen muutokseen, jossa hallitus- ja oppositio puolueiden välinen konsensus korostuu yhteisen uhkatilanteen edessä.

Eksistentiaalista uhkaa pyrittiin perustelemaan kuulijoille esimerkiksi historian sekä faktatiedon avulla. Tunteisiin vetoavat viittaukset Suomen sotahistoriaan ilmentävät turvallistamisen toteuttamista aktiivisen retoriikan kautta.

Tutkimusaineiston kahta erillistä osaa vertailtaessa huomio kiinnittyy keskustelussa olevien aiheiden kaventumiseen kriisitilanteen akuutin vaiheen väistyttyä. Syksyllä 2021 puhujat keskittyivät talouden sektorin aiheisiin, kun taas kevään 2020 aineistossa yhteiskuntaa käsiteltiin kokonaisuutena, jonka turvallisuutta pyrittiin suojelemaan. Analyysin perusteella voidaan katsoa, että poliittisten päättäjien puheenvuorot edistivät osaltaan koronaviruksen käsitteen turvallistamista. Koronavirus käsitteenä turvallistui suomalaisessa yhteiskunnassa laajemman keskustelun tuloksena keväällä 2020 ja sitä koskevat rajoitustoimenpiteet saivat osakseen Suomessa laajaa hyväksyntää.

27.4.2021 hallitus totesi, että Suomessa eivät enää vallitse poikkeusolot ja koronavirustilanteen hallintaa jatketaan viranomaisten toimivaltuuksien nojalla. Vuoden 2022 aikana rajoitusten purkua jatkettiin, samalla kun pandemiatilanne jatkoi aaltoilevana. (Eduskunta, 2022a) Poikkeusolojen päättymisen jälkeen Suomessa on käyty keskustelua siitä, pitäisikö koronavirus poistaa yleisvaarallisten tautien listauksesta. Koronapandemian alussa koronaviruksen aiheuttama hengitystieinfektio lisättiin tähän luetteloon, sillä niihin liittyvien riskien torjumiseksi käytettävä toimivalikoima on laajempi kuin muiden tautien osalta. Keskustelukulttuurin muutos ilmentääkin kriisitilanteen akuutin vaiheen väistymistä yhteiskunnalliselta näkökannalta. Rokotusohjelman edistymisen myötä terveydenhuollon kantokyky ei ollut enää uhattuna samalla tavalla kuin pandemian alkuvaiheissa. Terveydenhuollon kantokykyä ja sen

turvaamista käytettiin yhtenä painavimmista perusteita koronarajoitusten asettamiselle aiemmin pandemian aikana, joten tämä kehitys lisäsi poliittista painetta rajoitusten purkamiseen. Rokotekattavuuden noustessa osa kansalaisista alkoi vaatia koronavirustaudin poistamista yleisvaarallisten tautien listalta, jotta rajoituksia voitaisiin poistaa nopeammin. Vuoden 2022 aikana kaikki koronarajoitukset purettiin, mutta koronaviruksen aiheuttama hengitystieinfektio lasketaan edelleen yleisvaaralliseksi tartuntataudiksi.

Koronaviruspandemian aikaiset kokemukset nostavat yhteiskunnan valmiutta vastata tuleviin kriiseihin voitaisiin nostaa ja välttää tulevaisuudessa tällä kertaa tehdyt virheet. Tämä keskustelu on Suomessa osittain jo alkanut nyt, kun koronapandemian alkamisesta on kulunut yli kaksi vuotta. Huhtikuussa 2022 Yleisradio julkaisi dokumenttimuotoisen haastattelun, jossa pääosassa oli Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen terveysturvallisuusjohtaja Mika Salminen. Salminen tuli suomalaisille tutuksi koronavuosien tiedotustilaisuuksista ja lukuisista muista haastatteluista. Hänestä tuli koronapandemian epäviralliset kasvot suomalaisessa yhteiskunnassa. Salminen arvioi muun muassa koronarajoituksia ja niiden vaikutuksia kansalaisten elämään. Hän toteaa, että esimerkiksi koulujen sulkeminen keväällä 2020 oli sellainen toimi, jonka tehokkuudesta hän ei jälkepäin ole kovin varma viruksen estämisen näkökulmasta. (Yleisradio, 2022) Sen sijaan Salminen tunnustaa ne haittavaikutukset, joita etäopetuksen siirtymisellä on ollut lapsiin ja nuoriin. Lisäksi hän kyseenalaistaa jälkikäteen vanhusten kohtelun rajoitusten yhteydessä, terveydenhuollon varautumistason pandemioihin sekä koronavuosien päätösten hinnan yhteiskunnalle. (Yleisradio, 2022) Tehdyt päätökset ja rajoitustoimenpiteet on asetettu kulloinkin vallitsevassa tilanteessa ja kokonaiskuvan kannalta lieneekin tärkeämpää, että niiden tarpeellisuutta kyetään arvioimaan ajan kuluessa. Lisäksi tilannekuva koronaviruksen vaikutuksista ihmiskehoon ja rokotteiden puuttuminen ovat vaikuttaneet ratkaisevasti tehtyihin päätöksiin. Esimerkiksi koulujen sulkemiseen liittyi Suomessa paljon kriittistä keskustelua. Suuri osa kansalaisista kannatti koulujen sulkemista terveysturvallisuussyistä ja jopa vaati tämän säädöksen toimeenpanoa. Tulevaisuudessa terveysturvallisuus tulee näkymään entistä vahvemmin valtion päätöksenteossa ja poliitikoiden retoriikassa. Se mielletään niin tärkeäksi osaksi kokonaisturvallisuutta, että terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät aiheet ovat jatkossakin turvallistamisen kohteina suomalaisessa yhteiskunnassa, terveysturvallisuuden käsite on jo vakiintunut suomen kielen arkikielen.

Turvallisuuskysymyksistä puhuttaessa on hyvä muistaa, että totaalisen ja lopullisen turvallisuuden määrittäminen on hyvin vaikeaa, ellei mahdotonta. Turvallisuus on aina kokemus ja käsitys jonkin asian tilasta tai uhkaavuudesta. Kuten aiemmin todettua, retoristen valintojen merkitys turvallistamisprosessissa on suuri, ja ne vaikuttavat

kuulijan käsitykseen aiheesta. Turvallistamisen piiriin voidaan tuoda asioita monilta yhteiskunnan sektoreilta. Liian laajan turvallistamisen haasteena on kuitenkin se, kuinka erityislaatuisina turvallistettuja aiheita kansalaisten parissa pidetään. Liian laaja uhkavalikoima voi vähentää kaikkien turvallistettujen käsitteiden uskottavuutta. Tämä turvallisuuden syventäminen ja laajentaminen on leimannut 2000-luvun politiikan tutkimuksen kehitystä. Esimerkiksi sosiaaliset, ympäristöpoliittiset tai terveyttä koskevat asiakysymykset muuntuvat turvallistamistekojen avulla eksistentiaalisiksi kysymyksiksi. Viime vuosina aktiivisessa kansainvälisessä keskustelussa ollut ilmastonmuutos ja sen aiheuttamat tuhot ovat hyvä esimerkki turvallistetusta uhasta. Ilmastonmuutoksen yhteydessä on käytetty terävää retoriikkaa, jolla ihmisten käyttäytymiseen pyritään vaikuttamaan. Valtavat massamuuttoliikkeet, luonnon tuhoutuminen ja ihmisten elinolosuhteiden heikentyminen ovat osa sitä tulevaisuuskuvaavaa, josta ilmastonmuutoksen yhteydessä on keskusteltu. Historian kehitys, paikallinen poliittinen tilanne sekä globaalit ilmiöt ovat esimerkkejä turvallistamisen kohteiksi päätyvien aiheiden muutoksesta ajansaatossa. Eksistentiaalisiksi koetut uhat ovat muuttuneet vuosikymmenten kuluessa ja lisäksi kulttuuriset, geopoliittiset sekä ajankohtaiset tekijät vaikuttavat tähän aiheiden kirjoon turvallistamisen osalta. Kuten aiemmin todettu, turvallistetut asiat voidaan myös palauttaa tavallisen poliittisen päätöksenteon tai politiikan ulkopuolisen keskustelun sektoreille. Kansalaisen näkökulmasta vastaturvallistamisen prosessin tunnistaminen on kuitenkin vaikeampaa ja tämä voi osaltaan vaikuttaa turvallistettujen aiheiden ja niihin kohdistettujen toimenpiteiden pysyvyyteen.

Turvallistamisen piiriin päätyvät kysymykset heijastavat yhteiskuntien muuttuvia arvoja sekä kuvastavat omaa aikakauttaan. Viimeisten vuosien aikana kokonaisturvallisuuden käsite on noussut tutkijoiden ja poliitikoiden puheeseen yhä näkyvämmiin. Tämä on johtanut uusien käsitteiden ja ilmiöiden turvallistamiseen, kuten maahanmuutto ja energiakysymykset ovat osoittaneet. Ihmisryhmät ovat liikkuneet maapallolla paikasta toiseen tuhansien vuosien ajan, mutta tässä ajassa uusiin tulokkaisiin kiinnitetään erityistä huomiota ja heihin tarkastellaan turvallisuuden näkökulmasta. Kokonaisturvallisuuden käsite ja turvallisuusnäkökulman laajentaminen yhteiskuntien sisällä saa pohtimaan, mitä jää lopulta tavallisen politiikan piiriin? Kuten aiemmin todettu, kansainvälistä ja kotimaista tutkimusta koronapandemiaan ja siihen liittyvään päätöksentekoprosessiin on jo tehty. Oma tutkimukseni laajentaa koronaviruksen rajoitustoimenpiteitä koskevan parlamentaarisen päätöksenteon prosessin ymmärrystä ja tukee näin suomalaisen yhteiskunnan tavoitteita avoimesta, demokraattisen päätöksenteon prosessista. Tutkimustulokseni ovat linjassa aiempien tieteellisten selvitysten kanssa, ilmentäen kriisitilanteessa toteutuvan parlamentaarisen keskustelun haasteita ja retorisia keinoja. Lisäksi tutkimukseni tulokset tuovat

näkyväksi sen, kuinka turvallistamisen prosessi voi muuttaa parlamentaarisen keskustelun sävyä suhteessa normaaliin. Tutkimukseni on luotettavuudeltaan hyvä, sillä siinä on pyritty vertailevaan otteeseen, kriisiajan olosuhteet huomioiden. Lisäarvoa voisi tuoda yhä laajemman täysistuntoaineiston tarkastelu, josta turvallistamisen tavat pandemian eri vaiheissa ilmentyisivät kattavammin. Tulevaisuuden tutkimusaiheita voisivat olla esimerkiksi se, kuinka vastaturvallistamista ilmentyy koronaviruksen käsitteeseen liittyen ja pyritäänkö käsite palauttamaan tavallisen politiikan kentälle, normaalin poliittisen debatin kohteeksi? Lisäksi olisi kiinnostavaa tutkia, kuinka moni väliaikaisiksi tarkoitetuista rajoitustoimenpiteistä on jäänyt voimaan pidemmäksi ajaksi koronapandemian akuutin vaiheen väistyttyä? Koronapandemian yhteiskunnallisissa vaikutuksissa riittää eri alojen tutkijoille työtä vielä vuosiksi eteenpäin.

LÄHTEET

TUTKIMUSAINEISTO

Eduskunnan täysistuntopöytäkirja. 18.3.2020 Eduskunta.
haettu 30.11.2022: [PTK 27/2020 vp \(eduskunta.fi\)](https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/valmiuslain-kayttoonottaminen-koronavirustilanteessa.aspx)

Eduskunnan täysistuntopöytäkirja. 7.9.2021. Eduskunta.
haettu: 15.11.2022: [PTK 92/2021 vp \(eduskunta.fi\)](https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/valmiuslain-kayttoonottaminen-koronavirustilanteessa.aspx)

KIRJALLISUUS

Agamben, Giorgio & Attell, Kevin. (2005) *State of Exception*. 3. painos. Lontoo: University of Chicago Press.

Anttila, Veli-Jukka (2022): Koronavirus (SARS-CoV-2, COVID-19).
Duodecim Terveyskirjasto. Saatavilla: <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01257>

Austin, J.L.; Urmson, J.O. & Sbisà, Marina. (1975) *How To Do Things With Words*. 2. painos. Oxford: Clarendon.

Balzacq, Thierry (2011) *Securitization Theory: How Security Problems Emerge and Dissolve*. Lontoo: Routledge.

Buzan, Barry, Ole Waever, & Jaap de Wilde. (1998) *Security: A New Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers.

Eduskunta (2022a): Valmiuslain käyttöönottoaminen. Saatavilla:
https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/valmiuslain-kayttoonottaminen-koronavirustilanteessa.aspx

Eduskunta (2022b): Näin eduskunta toimii. Saatavilla: https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/valmiuslain-kayttoonottaminen-koronavirustilanteessa/Sivut/valmistelu-ennen-eduskuntakasittelya.aspx#syksy21

Eduskunta (2022c): HE 25/2020 vp. Saatavilla: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_25+2020.aspx

Eduskunta (2020): Perustuslakivaliokunnan mietintö 2/2020 vp. Saatavilla: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/PeVM_2+2020.aspx

Engler, Sarah (2021): Democracy in times of the pandemic: explaining the variation of COVID-19 policies across European democracies. Saatavilla: <https://doi.org/10.1080/01402382.2021.1900669>

Euroopan parlamentti (2020): States of emergency in response to the coronavirus crisis: Situation in certain member states. Saatavilla: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/649408/EPRS_BRI\(2020\)649408_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/649408/EPRS_BRI(2020)649408_EN.pdf)

Finlex (2022): Suomen perustuslaki 731/1999. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P13>

Green, Mitchell, "Speech Acts", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2021 Edition).

Gross, Oren & Aolain, Fionnuala Ni (2014) *The rhetoric of war: Words, conflict, and categorization post-9/11*. Cornell JL & Pub. Pol'y, 24, 241.

Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1999). *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.

Kestilä, Laura, Härmä, Vuokko & Rissanen, Pekka (2020): Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140661/URN_ISBN_978-952-343-578-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Louwerse, Tom. (2021): Opposition in times of crisis: COVID-19 in parliamentary debates. Saatavilla: <https://doi.org/10.1080/01402382.2021.1886519>

Neal, Andrew W. (2019) *Security as politics: beyond the state of exception*. Edinburgh: University Press.

Palonen, Kari (2018) *Parliamentary Thinking: Procedure, Rhetoric and Time*. Lontoo: Palgrave MacMillan.

Palonen, Kari & Summa, Hilikka (1996) *Pelkkää retoriikkaa: Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino.

Peoples, Columba, & Vaughan-Williams, Nick. (2015) *Critical Security Studies: An Introduction*. 2. painos. London: Routledge.

Perelman, Chaim (1979) *The new rhetoric and the humanities*. Springer: Dordrecht.

Puumalainen, Taneli (2019) Mitä kuuluu Suomen terveysturvallisuuteen? Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla: <https://www.slideshare.net/THLfi/mit-kuuluu-suomen-terveysturvallisuuteen>

Sisäministeriö (2019) Kansallinen riskiarvio 2018. Sisäministeriön julkaisuja 2019:5: Helsinki. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161332/5_2019_Kansallinen%20riskiarvio.pdf

Suomalainen Tiedeakatemia (2021): Taipuu vaan ei taitu – Koronapandemiasta Suomen kriinkestävyyden vahvistamiseen. Saatavilla: www.Taipuu_vaan_ei_taitu_Suomalainen_Tiedeakatemia_kannanotto_2021.pdf (acadsci.fi)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2022a): Koronaviruksen tarttuminen ja itämisaika. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19/tarttuminen-ja-suojautuminen-koronavirus/koronaviruksen-tarttuminen-ja-itamisaika>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2022b): Hybridistrategian seurantaraportit. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19/tilannekatsaus-koronaviruksesta/koronaviruksen-seuranta>

Turvallisuuskomitea (2017). Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. Saatavilla: https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/02/YTS_2017_suomi.pdf

Valtioneuvoston kanslia (2022a): Marinin hallituksen ministerityöryhmät. Saatavilla: <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/ministerityoryhmat>

Valtioneuvoston kanslia (2022b): Koronajohtaminen Suomessa: Arvio covid-19-pandemian johtamisesta ja hallinnosta syksystä 2020 syksyyn 2021. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-003-5>

Valtioneuvoston kanslia (2022c): Tietoa koronaviruksesta. Saatavilla: <https://valtioneuvosto.fi/tietoa-koronaviruksesta/poikkeusolot>

Valtioneuvoston kanslia (2020): Valtioneuvoston asetus 125/2020. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20200125>

Vuori, Juha (2004) ”Turvallistaminen totalitaarisessa poliittisessä järjestelmässä – makrotason mallin ja mikrotason analyysin yhdistämisestä”. *Kosmopolis*, 34:3/2004.

Vuori, Juha (2017) *“Trumpin turvallisuuspuheteot”*. *Niin&Näin*, 2/2017.

Yleisradio. (2022): Korona-ajan tilinpäätös. Yle Areena. Saatavilla:

<https://areena.yle.fi/1-61647682>

Wiesner, Claudia; Haapala, Taru & Palonen, Kari. (2017) *Debates, Rhetoric and Political Action: Practices of Textual Interpretation and Analysis*. New York: Palgrave Macmillan.